

TET WROCŁAWSKI

Wydziału Prawa

II

44897

WŁADYSŁAW KUMANIECKI
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

POLSKIE PRAWO PRZEMYSŁOWE W ZARYSIE

1939

KRAKÓW – WARSZAWA
KSIĘGARNIA POWSZECHNA

DR KAZIMIERZ WŁADYSŁAW KUMANIECKI
PROFESOR UNIwersYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

POLSKIE
PRAWO PRZEMYSŁOWE
W ZARYSIE

1939
KRAKÓW – WARSZAWA
KSIĘGARNIA POWSZECHNA

Odbitka z dzieła:

KUMANIECKI — LANGROD — WACHHOLZ
Profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego

ZARYS
USTROJU, POSTĘPOWANIA
i
PRAWA ADMINISTRACYJNEGO
W POLSCE

44897

DRUKARNIA POSPIESZNA W KRAKOWIE

BIBLIOTEKA
Katedry Prawa Handlowego
i Wekslowo
Uniwersytetu Warszawskiego

La inw.

2115

POLSKIE
PRAWO PRZEMYSŁOWE
W ZARYSIE

PRZEGLĄD TREŚCI.

CZĘŚĆ PIERWSZA

Zasady prawa przemysłowego 1

CZĘŚĆ DRUGA

Zatrudnienia i przedsiębiorstwa osobno unormo-
wane 15

CZĘŚĆ TRZECIA

Przedsiębiorstwa szczególnego zaufania 52

CZĘŚĆ CZWARTA

Przemysł ludowy, domowy i praca chałupnicza 54

CZĘŚĆ PIĄTA

Szczególne przepisy o handlu i przemyśle 57

OBJAŚNIENIA WAŻNIEJSZYCH SKRÓTÓW

BN	== Biblioteka Narodowa Józefa Piłsudskiego.
d.	== dekret.
DOK	== Dowództwo Okręgu Korpusu.
DP	== Dziennik Praw Państwa Polskiego.
DPKr. P	== Dziennik Praw Królestwa Polskiego.
DRW	== Dziennik Rozkazów Wojskowych.
DU	== Dziennik Ustaw.
DUK	== Dziennik Ustaw Krajowych.
DM	== Dziennik Urzędowy Ministerstwa.
DUP	== Dziennik Ustaw Państwa.
DU. r. Kr.	== Dziennik Ustaw i rozp. Krajowych.
DURz.	== Dziennik Ustaw Rzeszy.
DUŚL.	== Dziennik Ustaw Śląskich.
FKW	== Fundusz Kwaterunku Wojskowego.
F. Obr. Ref. R.	== Fundusz Obrotowy Reformy Rolnej.
FP	== Fundusz Pracy.
Gen. Insp. S. Zbr.	== Generalny Inspektor Sił Zbrojnych.
GISZ	== Generalny Inspektorat Sił Zbrojnych.
GUS	== Główny Urząd Statystyczny.
instr.	== instrukcja.
ISA	== Inwalidzki Sąd Administracyjny.
jedn. t.	== jednolity tekst.
kraj.	== krajowy (a).
K. Obr. Rp.	== Komitet Obrony Rzeczypospolitej.
KRU	== Komenda Rejonu Uzupełnień.
M. b. Dz. Pr.	== Minister byłej Dzielnicy Pruskiej.
MK	== Minister Komunikacji.
Mo.	== Ministerstwo.
Mo. b. Dz. Pr.	== Ministerstwo byłej Dzielnicy Pruskiej.
MOS	== Minister Opieki Społecznej.
MP	== Monitor Polski.
MPH	== Minister Przemysłu i Handlu.
MPT	== Minister Poczty i Telegrafów.
MR	== Minister Rolnictwa.
MRP	== Minister Robót Publicznych.
MS	== Minister Skarbu.
MSp.	== Minister Sprawiedliwości.
MSW	== Minister Spraw Wewnętrznych.
MSWojsk.	== Minister Spraw Wojskowych.
MSZ	== Minister Spraw Zagranicznych.
MWO	== Min. Wyz. Rel. i Ośw. Publ.
NIK	== Najwyższa Izba Kontroli.
NKR	== Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza.
NP	== Naczelnik Państwa.
NW	== Naczelnny Wódz.

VIII

NTA	==	Najwyższy Trybunał Administracyjny.
obw.	==	obwieszczenie.
OK	==	Okręg Korpusu.
ok.	==	okólnik.
ON	==	Obrona Narodowa.
p.	==	patrz.
PA	==	rozp. o postępowaniu administracyjnym.
PAL	==	Polska Akademia Literatury.
PAU	==	Polska Akademia Umiejętności.
PD	==	Protokół Dyplomatyczny.
PF. Drog.	==	Państwowy Fundusz Drogowy.
pismo ok.	==	pismo okólne.
por.	==	porównaj.
post.	==	postanowienie.
PRp.	==	Prezydent Rzeczypospolitej.
PRM	==	Prezes Rady Ministrów.
przep.	==	przepis.
P. W. i W. F.	==	Przysposobienie Wojskowe i Wych. Fizyczne.
rozk.	==	rozkaz.
r.	==	rozporządzenie.
RM	==	Rada Ministrów
ROP	==	Rada Obrony Państwa.
Rp.	==	Rzeczypospolita.
Rp. P.	==	Rzeczypospolita Polska.
RU	==	Rejon Uzupełnień.
rw.	==	rozporządzenie wykonawcze.
sam.	==	samorządowy.
SN	==	Sąd Najwyższy.
SZbr.	==	Siły Zbrojne.
Szt. Gł.	==	Sztab Główny.
śl.	==	Śląski.
t. jedn.	==	tekst jednolity
TK	==	Trybunał Kompetencyjny.
TS	==	Trybunał Stanu.
T. U. b. Dz. pr.	==	Tygodnik Urzędowy byłej Dzielnicy prus.
u.	==	ustawa.
uchw.	==	uchwała.
u. kr.	==	ustawa krajowa.
UP	==	Urząd Patentowy.
uzup.	==	uzupełniono.
w poroz.	==	w prozumieniu.
wojew.	==	wojewódzki.
wyr.	==	wyrok.
zarz.	==	zarządzenie
ZPr. pr.	==	Zbiór Praw pruskich.
ZPr. ros.	==	Zbiór Praw rosyjskich.
Zu	==	Zbiór ustaw.
ZU. pr.	==	Zbiór ustaw pruskich
ZU. Rz.	==	Zbiór ustaw Rzeszy
znów.	==	znowelizowany
zm.	==	zmieniona.
zob.	==	zobacz.

PRZEMYSŁ I HANDEL

opracował

DR KAZIMIERZ WŁADYSŁAW KUMANIECKI

CZĘŚĆ PIERWSZA

ZASADY PRAWA PRZEMYSŁOWEGO

I. Pojęcie przemysłu według polskiego prawa przemysłowego z 7. 6. 1927 ¹⁾ obejmuje:

a) wszelkie zatrudnienie zarobkowe lub przedsiębiorstwo,

b) wykonywane samoistnie i

c) zawodowo

— obojętne, czy jest ono wytwarzające, przetwarzające, handlowe lub usługowe.

Nie wszystkie jednak zajęcia, mogące podpadać pod powyższe określenie, podlegają przytoczonemu r. PRp., lecz są unormowane osobnymi przepisami.

Art. 2 r. wylicza je szczegółowo w 23 ustępach. Można je ująć w następujące grupy: a) rolnictwo z leśnictwem, ogrodnictwem, rybołostwem i łowiectwem, b) górnictwo, c) monopole państwowe, d) aptekarstwo, e) pośrednictwo wszelkiego rodzaju (pracy, sprzedaży, emigracyjne, w zawieraniu małżeństw), f) handel bronią, amunicją itp., g) zakłady elektryczne, h) przedsiębiorstwa komunikacyjne, i) zakłady lecznicze, k) banki, kantory wymiany, maklerzy giełdowi i inni, składy publiczne, l) detektywi prywatni i przedsiębiorstwa ochrony mienia, ł) biura pisania podań,

¹⁾ r. PRp. DU 468/27 oraz nowele z 10. 3. 1934 DU 350/38 i z 5. 8. 1938 DU 463/38; obowiązuje na całym obszarze państwa — v. art. 4 noweli DU 350/34 (rozszerzone na Śląsk Zaolziański DU 612/38 punkt 38).

m) zawody wolne (adwokaci, lekarze, weterynarze, masażysty, kosmetycy itp.), n) działalność literacka, twórczość artystyczna, wykonywanie nakładu własnych utworów oraz wydawnictwo i sprzedaż czasopism ²⁾, tudzież o) przemysł ludowy i domowy oraz praca chałupnicza ³⁾.

Pozatem według art. 3. prawo przemysłowe nie narusza uprawnień przemysłowych z ustawy o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych.

Pojęcie kupca według polskiego kodeksu handlowego z 27. 6. 1934 zawiera (art. 2) częściowo podobne znamiona, gdyż jest nim ten, kto we własnym imieniu prowadzi przedsiębiorstwo zarobkowe (a więc osoba zarówno fizyczna, jak i prawna), przy czym wyłączone są podobne, jak w prawie przemysłowym, gospodarstwa rolne, leśne, ogrodowe, hodowlane, rybne, łowieckie lub pszczelarskie, tudzież zawody wolne. Natomiast pojęcie gospodarstwa rolnego nie obejmuje w rozumieniu k. h. uzyskiwania i spożytkowania produktów w rodzaju piasku, kamienia itp. Podobnie np. lekarz, utrzymujący lecznicę w celach zarobkowych, jest kupcem według prawa handlowego.

II. Zasada w obrębie przemysłu ze stałą siedzibą jest wolność przemysłowa, gdyż 15 rodzajów przemysłu koncesjonowanego jest wyliczonych w ustawie szczegółowo, z tego zaś jeden, a to przemysł tragarzy, jest nim tylko w miastach, ustalonych r. ministerialnym. Pozostałe zaś możnaby ująć w następujące grupy: 1) instalacje wodociągowe, kanalizacyjne, gazowe, elektryczne ⁴⁾, ⁵⁾, 2) wyrób i sprzedaż: a) materiałów wybuchowych, b) broni i amunicji oraz c) statków powietrznych, 3) przemysł gospodni ⁶⁾, 4) agencje transportowe i komuni-

²⁾ patrz o nich dalej: Część II.

³⁾ definicja przemysłu ludowego, przemysłu domowego i pracy chałupniczej w r. MPH z 27. 11. 1937 DU 605/37; o popieraniu przemysłu ludowego — patrz u. z 31. 7. 1924 DU 778/24.

⁴⁾ DU 918/28 (przedsiębiorstwa o znaczeniu państwowym lub o charakterze użyteczności publicznej).

⁵⁾ instalacje w., k., g. i el. oraz wyrób broni i amunicji są rzemiosłem koncesjonowanym, o ile są prowadzone sposobem fabrycznym.

⁶⁾ r. MPH z 25. 9. 1938 DU 540/38 określa nazwy i warunki, pod jakimi mogą być prowadzone przedsiębiorstwa gospodnie, a mianowicie: hotel, pensjonat, pokoje umeblowane, zajazd, gospoda, oberża, dom wycieczkowy, dom noclegowy, schronisko.

kacyjne, 5) przedsiębiorstwa gospodarczo-informacyjne oraz 6) dochodzące roszczeń z umów o przewóz towarów, 7) handel starzyzną, nie przedstawiającą wartości artystycznej lub historycznej, 8) przemysł zastawniczy, 9) przemysł oprawczy, 10) hale licytacyjne, 11) wyrób kwasu azotowego, 12) wyrób syntetycznych barwników i półproduktów organicznych. Udzielenia koncesji można odmówić z uwagi na bezpieczeństwo Państwa lub — po zasięgnięciu opinii Izby Przemysłowo-Handlowej — ze względu na interes publiczny. O przedsiębiorstwach, wymagających szczególnej zaufania, jest mowa w części III tego rozdziału.

Przedsiębiorcy, prowadzącemu przemysł gospodni, wolno w zewnętrznym oznaczeniu przedsiębiorstwa używać nazwy „hotel” tylko, jeżeli zachodzą następujące warunki:

- 1) przedsiębiorstwo mieści się w odrębnym budynku lub w części budynku, stanowiącej jedną zwartą całość;
- 2) przedsiębiorstwo posiada pewną ilość pokoi, mianowicie:
 - a) w miejscowościach do 30.000 mieszkańców — co najmniej 5 pokoi,
 - b) w miejscowościach od 30.000 do 100.000 mieszkańców oraz w uzdrowiskach, posiadających charakter użyteczności publicznej — co najmniej 10 pokoi,
 - c) w miejscowościach powyżej 100.000 mieszkańców — co najmniej 15 pokoi;
- 3) przedsiębiorstwo posiada oświetlenie elektryczne, jeżeli w danej miejscowości istnieje sieć elektryczna, przeznaczona do publicznego użytku;
- 4) przedsiębiorstwo posiada kanalizację;
- 5) przedsiębiorstwo posiada możliwość wydawania korzystającym z hotelu co najmniej śniadań;
- 6) przedsiębiorstwo posiada pokój, przeznaczony do ogólnego użytku, którym w hotelach, posiadających do 15 pokoi (nie w innych), może być hall lub portiernia;
- 7) przedsiębiorstwo posiada co najmniej jedną łazienkę.

W zewnętrznym oznaczeniu przedsiębiorstwa gospodniego wolno używać nazwy „pensjonat” tylko, jeżeli zachodzą następujące warunki:

- 1) przedsiębiorstwo wynajmuje pokoje łącznie z całodziennym utrzymaniem;
- 2) przedsiębiorstwo posiada co najmniej 5 pokoi;
- 3) przedsiębiorstwo posiada oświetlenie elektryczne, jeżeli w danej miejscowości istnieje sieć elektryczna, przeznaczona do publicznego użytku;
- 4) przedsiębiorstwo posiada kanalizację;
- 5) przedsiębiorstwo posiada ogólną jadalnię oraz pokój, przeznaczony do ogólnego użytku, przy czym w pensjonatach, posiadających do 15 pokoi (nie w innych) za pokój, przeznaczony do ogólnego użytku, może służyć jadalnia.

W poszczególnych, gospodarczo uzasadnionych, przypadkach władza przemysłowa I instancji może po wysłuchaniu opinii Izby Przem.-Handl. zezwolić na oznaczenie przedsiębiorstwa, nie odpowiadającego warunkom wyżej określonym, nazwą „hotel” lub „pensjonat”.

Ubiegający się o koncesję na prowadzenie instalacji wodociągowych, kanalizacyjnych, gazowych i elektrycznych, kominiarstwa, wyrobu i sprzedaży materiałów wybuchowych, broni i amunicji, przedsiębiorstwa informacyjnego o stosunkach kredytowych, tudzież wyrobu syntetycznych barwników i półproduktów organicznych winien wykazać odpowiednią umiejętność zawodową w zakresie odnośnych r. MPH.

Według art. 310 kod. handl. z 27. 6. 1934 spółka akcyjna, której przedsiębiorstwo ma znaczenie państwowe lub charakter użyteczności publicznej, może być związana jedynie za zezwoleniem MPH, który zatwierdza statut i jego zmiany, a gdy chodzi o czynności bankowe i ubezpieczeniowe — MS i MPH. R. RM z 20. 12. 1928 ^{6a)}, uważa za przedsiębiorstwa o znaczeniu państwowym lub o charakterze użyteczności publicznej: a) wytwórnice broni, amunicji, materiałów wybuchowych, sprzętu i materiału wojennego i handel nimi, b) wytwórnice silników i statków powietrznych i linie lotnicze, c) żeglugę, d) kanały wodne, e) koleje i tramwaje, f) komunikację samochodową, g) wytwórnice i przedsiębiorstwa telegraficzne, telefoniczne, ra-

Cenniki w przemyśle gospodnim powinny wykazywać:

- 1) ceny poszczególnych pokoi łącznie ze wszystkimi świadczeniami, jak: pościel, światło, opał, oraz telefon i łazienka (te ostatnie, jeżeli stanowią część urządzenia danego pokoju);
- 2) wysokość komunalnego podatku hotelowego;
- 3) cenę kąpeli w łazience, nie stanowiącej części urządzenia pokoju;
- 4) wysokość opłat procentowych na rzecz służby przedsiębiorstwa;
- 5) cenniki pensjonatów — koszty całodziennego utrzymania, a cenniki hoteli — koszty pierwszego śniadania;
- 6) cenniki w przedsiębiorstwach przemysłu gospodniego takich, jak: schronisko, oberża, dom wycieczkowy, dom noclegowy itp., wynajmujących oddzielne łóżka na noclegi — cenę wynajęcia łóżka ze wszystkimi świadczeniami.

Cenniki mają być umieszczane na widocznym miejscu w portierni oraz w każdym pokoju.

Pobieranie cen wyższych od podanych w cennikach jest wzbronione.

Opłaty procentowe na rzecz służby należy obliczać od ceny pokoju, wykazane łącznie ze wszystkimi świadczeniami, lecz bez komunalnego podatku hotelowego.

^{6a)} patrz uw. 4.

diowe, h) rzeźnie, piekarnie mechaniczne, wodociągi, kanalizacje, elewatory zbożowe, i) kopalnie węgla, rud żelaznych, cynkowych, miedzianych i ołowianych z hutnictwem, soli potasowych i fosforatów, j) przeróbkę minerałów bitumicznych, ropy naftowej i k) eksploatację lasów.

Granica między przemysłem wolnym a koncesjonowanym jest ruchoma, ponieważ r. MPH może poszczególne rodzaje przemysłów poddawać przymusowi koncesyjnemu ⁷⁾ albo od niego zwalniać. Poza tym prawo przemysłowe osobno normuje rzemiosło, wymieniając szczegółowo zaliczone do niego rodzaje przemysłu, jak np. bednarstwo, blacharstwo, ciesielstwo, cukiernictwo, kamieniarstwo, kapelusznictwo, kowalstwo, krawiectwo, rzeźnictwo, szewstwo itd., o ile jednak nie są prowadzone sposobem fabrycznym. Podczas gdy do rozpoczęcia prowadzenia przemysłu wolnego wystarcza równoczesne zawiadomienie władzy przemysłowej I instancji, to w celu uzyskania karty rzemieślniczej trzeba się wykazać dowodem uzdolnienia. Można by więc nazwać te rodzaje rzemiosła przemysłem wolnym kwalifikowanym. Dowodem uzdolnienia jest: a) prawo do używania tytułu mistrza (majstra) na podstawie odnośnego egzaminu, dalej b) świadectwo nauki (terminu) przez 3—4 lata z egzaminem czeladniczym ⁸⁾ i najmniej 3-letnią pracą w charakterze czeladnika w danym rzemiosle, albo c) egzamin na majstrów wojskowych i wreszcie ewentualnie d) ukończenie szkół technicznych, oznaczonych przez MPH. Naukę rzemiosła można odbyć także w odpowiednich fabrykach pod kierunkiem kwalifikowanych osób.

Również uważa się za rzemiosło następujące rodzaje przemysłu koncesjonowanego, o ile nie są prowadzone sposobem fabrycznym, jako rzemiosła koncesjonowane: a) przedsiębiorstwa instalacji wodociągowych, kanalizacyjnych, gazowych i elektrycznych oraz b) wyrób broni i amunicji, nadto c) kominiarstwo. Można je prowadzić dopiero po uzyskaniu koncesji w trybie, przepisane-

⁷⁾ np. wyrób samochodów DU 361/35, wyrób i sprzedaż czteroetylku, ołowiu i środków napędowych, które go zawierają DU 632/37 i 635/37, wyrób gum jezdnych DU 561/38, 238/39.

⁸⁾ patrz co do pewnych kategorii terminatorów r. MPH DU 43/38 (z mocą obowiązującą tylko do 31. 12. 1938), nadto DU 561/38.

nym w art. 3—11 pr. przem., wykazując przed tym odpowiednią umiejętność zawodową, przepisaną r. MPH, wydanym po wysłuchaniu opinii właściwej Izby PH i właściwej Izby Rzemieślniczej ⁹⁾.

III. Obok przemysłu ze stałą siedzibą z powyższym podziałem ze stanowiska prawnych wymagań do rozpoczęcia wykonywania przemysłu zna prawo przemysłowe jeszcze *p r z e m y s ł o k r ę ż n y*. Pod tym ostatnim rozumie się: 1) sprzedaż towarów, 2) skupywanie towarów nie u kupców lub nie w miejscach, przeznaczonych do sprzedaży, a to celem odsprzedaży, wreszcie 3) proponowanie i wykonywanie drobnych świadczeń natury przemysłowej, jak drutowanie naczyń, ostrzenie noży, wstawianie szyb itp., jeżeli się je wykonuje *z a r o b k o w o*, *s a m o i s t n i e*, *z a w o d o w o*, *o s o b i ś c i e* i *b e z* *s t a ł e j* *s i e d z i b y*. Na przemysł okrężny jest wymagana licencja, wydawana przez władzę przemysłową I instancji, właściwą dla miejsca zamieszkania ubiegającego się o nią. Nie trzeba licencji do sprzedaży produktów własnego gospodarstwa oraz zwierzyny upolowanej lub z własnego polowu, tudzież w promieniu 15 km od miejsca zamieszkania do okrężnej sprzedaży własnych produktów, należących do zwykłego obrotu targów małych, albo do spełniania drobnych świadczeń natury przemysłowej zgodnie z miejscowymi zwyczajami.

Istnieją *o g r a n i c z e n i a r z e c z o w e* w przemysle okrężnym, gdyż nie mogą być sprzedawane i sku-

⁹⁾ Oddzieliłem wyraźnie słowem „nadto“ kominiarstwo od instalacji w., k., g. i el. i od wyrobu broni i amunicji, gdyż obecna stylizacja odnośnych artykułów prawa przemysłowego po nowelizacji z 8. 3. 1938 DU 463/38 jest nieściśła. Mianowicie jej art. 1 w ustępie pod 1) skreślił w art. 8, wyliczającym szczegółowo przemysły koncesjonowane, jego ustęp pod 2), który wymieniał „przemysł kominiarski“, podczas gdy ten sam art. 1 przytoczonej noweli w ustępie pod 15) wstawił do artykułu 142 prawa przem., wyliczającego rzemiosła, nowy ustęp trzeci, w którym również i przemysł kominiarski — mimo skreślenia go w artykule 8 — zalicza do rodzajów przemysłu koncesjonowanego, a mianowicie:

„Za rzemiosło w rozumieniu niniejszego działu uważa się również następujące rodzaje przemysłu koncesjonowanego, o ile nie są prowadzone sposobem fabrycznym: przedsiębiorstwa instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych, gazowych, elektrycznych (art. 8, l. 1), wyrób broni i amunicji (art. 8, l. 4) oraz kominiarstwo“.

pywane okreżnie: a) alkohole, b) drogie kamienie, platyna, złoto, srebro i monety, c) karty do gry, d) papiery wartościowe, losy itp., e) materiały wybuchowe, f) łatwo zapalne płyny, g) broń, amunicja i ekwipunek wojskowy, h) lekarstwa i trucizny, a nadto i) nie wolno sprzedawać ubrań, obuwia, bielizny, pościeli, pierza z pościeli i włosów ludzkich.

O d m ó w i ć licencji należy, jeżeli starający się o nią jest chory zakaźnie, zostaje pod dozorem policyjnym, jest nałogowym żebrakiem, włóczęgą lub pijakiem, albo ze względu na bezpieczeństwo publiczne nie zasługuje na zaufanie, tudzież gdy nie ma obywatelstwa polskiego.

M o ż n a zaś odmówić osobom poniżej skończonych lat 21, bez faktycznego miejsca zamieszkania lub parokrotnie karanym w ostatnich dwu latach za nieprzestrzeganie przepisów o przemyśle okreżnym.

Licencję wydaje się na rok kalendarzowy i na obszar danego województwa z możliwością wykluczenia pewnych powiatów. Domokrążca może mieć pomocnika, jeżeli używał na to pozwolenie władzy przemysłowej. Jeżeli używa wózka, kosza, straganu itp., to powinien zaopatrzyć je napisem, zawierającym jego imię, nazwisko i miejsce zamieszkania.

IV. U p r a w n i o n y do prowadzenia przemysłu wytwórczego ma prawo bez specjalnego zgłoszenia: a) wykonywać wszelkie prace celem zupełnego wykończenia i sprzedaży własnych wyrobów oraz b) sprzedawać wyroby danego rodzaju przemysłu także cudzej produkcji. Przedsiębiorstwo przemysłowe winno być odpowiednio na zewnątrz oznaczone. O utworzeniu filii należy donieść władzy przemysłowej pierwszej instancji, właściwej tak dla głównej siedziby, jak i dla filii. Przemysł ze stałą siedzibą wolno prowadzić przez ustanowionego zastępcę, jednak przy przemysłach koncesjonowanych nie może on prowadzić takiego samego przemysłu we własnym imieniu i na własny rachunek, ani też być zastępcą w takim samym drugim przedsiębiorstwie. Dzierżawcę uważa się co do praw i obowiązków za samodzielnego przemysłowca. Przemysłow-

wiec ma prawo nawet sposobem określonym lub przez swych pracowników (pełnomocników handlowych, komiwojażerów): a) zbierać zamówienia na swe towary u kupców, wytwórców oraz b) skupywać dla potrzeb swego przemysłu towary u kupców, wytwórców, lub w miejscach publicznej sprzedaży. MPH ustala po wysłuchaniu izb przem.-handl. wykonywanie powyższych czynności oraz ustala towary, na które można szukać zamówień także u innych osób, niż poprzednio wymienione, wreszcie reguluje zbieranie zamówień na towary przez samodzielnych agentów handlowych ^{9a)}). O pełnomocnikach handlowych traktują art. 60—69 kh. według których prokury, będącej szczególnym rodzajem pełnomocnictwa, może udzielić tylko kupiec rejestrowy, tj. taki, który prowadzi przedsiębiorstwo w większym rozmiarze, jest wpisany do rejestru handlowego, posiada i używa firmy i jest obowiązany do prowadzenia księgowości kupieckiej. Prokura rozciąga się na wszystkie czynności sądowe i pozasądowe, związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa zarobkowego i to jakiegokolwiek, to znaczy, że np. prokurent kupca zbożowego może zakupić w jego imieniu towary tekstylne itp. Natomiast kupiec nierejestrowy może jedynie udzielić pełnomocnictwa do prowadzenia bądź całego przedsiębiorstwa, bądź jego części, bądź też do czynności pewnego rodzaju. Prawa i obowiązki agentów handlowych normują artykuły 568—580 kh. w rozdziale o umowie agencyjnej, przez którą tego rodzaju kupiec, zwany agentem, podejmuje się stałego pośredniczenia w zawieraniu umów na rzecz dającego polecenie lub zawierania ich w jego imieniu. Przy prowadzeniu przemysłu na rachunek spadkobierców albo masy konkursowej lub spadkowej odbywa się to pod nazwiskiem (firmą) ostatniego posiadacza z odpowiednim dodatkiem.

V. Przez zakłady przemysłowe rozumie polskie prawo przemysłowe budowle, lokale i wszelkie miejsca, służące stale do prowadzenia przemysłu, obo-

^{9a)} r. MPH z 28. 11. 1927 DU 944/27 o czynnościach komiwojażerów i samodzielnych agentów handlowych, znowel. r. MPH z 14. 3. 1938, DU 142/38.

jętna, czy są w tym celu zaopatrzone w maszyny lub specjalne urządzenia. Jeżeli zakład przemysłowy ma używać napędu mechanicznego, lub może w znacznej mierze zagrażać bezpieczeństwu publicznemu, życiu i zdrowiu pracowników i sąsiadów, albo narażać ich na szkody i specjalne uciążliwości wskutek hałasu, wyziewów itp., projekt jego urządzenia zatwierdza władza przemysłowa I instancji, o ile nie są to zakłady przemysłowe, wyliczone w art. 16 (wapienniki, huty szkła, gazownie, rzeźnie, garbarnie, huty żelaza i innych metali, zakłady do ołowiania, cynkowania i cynowania itd.), co do których wydaje rozstrzygnięcia wojewódzka władza przemysłowa po przeprowadzeniu szczegółowego postępowania, przepisanego w ustawie. Poza tym prawo budowlane zawiera przepisy o dzielnicach przemysłowych w szczegółowych planach zabudowania ¹⁰⁾, tudzież o budynkach przemysłowych ¹¹⁾.

VI. Targi gminne dzielą się na małe (zwykłe, tygodniowe) i wielkie (powiatowe, wojewódzkie, odpustowe, kiermasze, jarmarki).

Obrót targowy na targach małych ogranicza się do surowych płodów przyrody, zwierząt domowych z wyłączeniem takich większych, jak konie, krowy, woły, dalej do wszelkich artykułów żywnościowych, naczyń i narzędzi gospodarczych i rolniczych, tudzież do przedmiotów, których wytwarzaniem zajmuje się ubocznie okoliczna ludność. Targi wielkie obejmują wszelkie przedmioty wolnego obrotu towarowego, o ile poszczególne uprawnienia targowe nie ograniczają ich do pewnych tylko rodzajów towarów, np. do bydła, wełny, zboża itp., jednak zawsze są na nich dopuszczone przedmioty obrotu na małych targach. Uprawnień na małe targi udziela władza przemysłowa I instancji, a na wielkie wojewódzka władza przemysłowa, po wysłuchaniu opinii izb: przem.-handlowej, rzemieślniczej i rolniczej. Targi odbywają się na targowiskach, urządzonych przez gminę, a obrót towarowy poza targowiskami i poza czasem targowym nie jest w ro-

¹⁰⁾ art. 11, ustęp pod d).

¹¹⁾ Tytuł III, rozdział 2 (art. 321—327), p. rozdział poświęcony prawu budowlanemu i zabudowaniu osiedli.

zumieniu ustawy obrotem targowym. Każdy ma prawo uczęszczać na targi oraz sprzedawać i kupować dozwolone na nich towary; towary przemysłu koncesjonowanego mogą sprzedawać tylko odnośni koncesjonariusze. Regulamin targowy uchwała rada gminna względnie miejska, a zatwierdza władza, dająca uprawnienie na odbywanie targów; dla małych targów wolno zastrzec konsumentom wyłączne prawo zakupu artykułów żywnościowych w pierwszych godzinach targowych.

Organizację obrotu targowego bydłem rogatym, nierogacizną, końmi, owcami i drobiem normują osobne przepisy (r. PRp. z 27. 1. 1933)¹²⁾, między innymi zabraniające ich sprzedaży poza targowiskiem w dniu targowym oraz dnia poprzedniego i następnego. Na pokrycie wydatków zakładania, administracji i nadzoru urządzeń targowych oraz komisji notowań cen gmina ma prawo pobierać opłaty targowe, a dochody i rozchody takich urządzeń winny być wydzielone z ogólnego budżetu administracyjnego.

Natomiast urządzenie wystaw i targów gospodarczych podlega odrębnym przepisom, według których zezwolenia udziela MPH lub MR lub MSWojsk. zależnie od rodzaju imprezy (r. PRp. z 17. 11. 1927)¹³⁾.

VII. R. PRp. o prawie przemysłowym zastrzega (art. 2) r. MR określenie, w jakich granicach ma mieć ono zastosowanie do przedsiębiorstw państwowych oraz do przemysłowej pracy publicznych zakładów naukowych, karnych i poprawczych.

Co się tyczy przedsiębiorstw państwowych, to należy zauważyć:

1. Zastrzeżone państwu wyłącznie i ustawowo czyli monopole (loteryjny, poczta z telegrafem i telefonem, solny, tytoniowy, spirytusowy, zapalczany, menniczy, urządzeń do prowadzenia gazów ziemnych) są wyłączone, jak wiadomo, spod prawa przemysłowego ze względu na odnośne osobne przepisy. To samo odnosi się i do innych ewentu-

¹²⁾ DU 639/33.

¹³⁾ DU 880/27 oraz r. MPH i MR z 13. 4. 1928 DU 501/28.

alnych przedsiębiorstw państwowych, których działalność przemysłowa obejmuje rodzaje, nie podpadające w myśl art. 2 pod przepisy ustawy przemysłowej, jak np. przedsiębiorstwa, regulowane ustawą górnictwem.

2. Poza tym przedsiębiorstwa państwowe mogą otrzymać osobowość prawną bądź w drodze ustawy, bądź rozporządzeniem RM na zasadzie r. PRp. z 17. 3. 1927¹⁴⁾. W pierwszy sposób otrzymały ją np. Państwowy Bank Rolny, Bank Gospodarstwa Krajowego, Poczta Kasa Oszczędności, Polskie Koleje Państwowe, Polska Poczta, Telegraf i Telefon i inne, drugim zaś sposobem między innymi P. Fabryki Związków Azotowych w Chorzowie i Mościcach, Polmin, P. Zakłady Lotnicze itd. Ten ostatni sposób polega na wydzieleniu z ogólnej administracji państwowej, uzyskaniu samoistnej osobowości prawnej, poddaniu zasadom gospodarki handlowej i na wpisie do rejestru handlowego. Jednak takie przedsiębiorstwa, wydzielone tylko rozporządzeniem RM, użytkują majątek nieruchomości i zarządzają nim w imieniu własnym, lecz na dobro Skarbu Państwa, a zbywać go mogą wyłącznie w granicach upoważnień ustawowych, uzyskanych przez Rząd na rzecz danego przedsiębiorstwa; mogą nabywać nieruchomości na własność Skarbu Państwa, zatrzymując je w swym użytkowaniu; majątek ruchomy otrzymują na własność; przynajmniej zaś 50% czystego zysku bilansowego po dokonaniu statutowych odpisów powinno być przekazane Skarbowi Państwa.

Natomiast w stosunku do przedsiębiorstw komunalnych ustawa przemysłowa nie zawiera podobnych wyjątkowych zastrzeżeń dla drogi r. RM. R. PRp. o budżetach związków komunalnych rozróżnia w ich preliminarzu a) budżet administracyjny i b) budżet przedsiębiorstw komunalnych, które r. MSW z 6. 12. 1932¹⁵⁾, dzieli na:

1) przedsiębiorstwa o charakterze zakładów użyteczności publicznej, jak gazownie, tramwaje, elektrownie, wodociągi, kanalizacje, rzeźnie, targowice zwierzęce, chłodnie, fabryki lodu, zakłady czyszczenia ulic itp.

¹⁴⁾ DU 195/27.

¹⁵⁾ DU 71/32.

2) przedsiębiorstwa o charakterze przemysłowo-handlowym, np. cegielnie, betoniarnie, kamieniołomy, tartaki itd., oraz

3) gospodarstwa rolne, leśne i rybne, stanowiące odrębne jednostki gospodarcze.

Przedsiębiorstwa komunalne mają swój odrębny statut, tudzież własny zarząd, odrębny budżet i odrębną rachunkowość, opartą na zasadach handlowych.

VIII. Przemysłowcy mogą łączyć się w niezarobkowe zrzeszenia przemysłowe, a samoistni rzemieślnicy w cechy (z kołami czeladniczymi) o których patrz w rozdziale „Zrzeszenia i zgromadzenia“.

IX. Samorząd przemysłowo-handlowy opiera się na izbach przem.-handlowych, rzemieślniczych i aptekarskich, o których patrz w rozdziale „Zrzeszenia i zgromadzenia“.

X. Władze przemysłowe.

1. Starostowie, a w miastach, dla których zostały ustanowione inne władze, jako władze administracyjne I instancji, te ostatnie są władzami przemysłowymi I instancji. W Warszawie, Łodzi, w Wilnie, w Poznaniu, Toruniu, Bydgoszczy i Grudziądzu władzami przemysłowymi z mocy ustawy przemysłowej są zarządy miejskie w zleconym zakresie działania. Artykuł 196 przekazał:

a) w województwach poznańskim i pomorskim właściwość władz przemysłowych na obszarze miast niewydzielonych, ale liczących ponad 10,000 mieszkańców, zarządom miejskim, a to w następującym zakresie: załatwianie zgłaszania przemysłu, zatwierdzanie projektów urządzenia zakładów przemysłowych z wyjątkiem zastrzeżonych dla drugich instancji, sprawy zaniechania przemysłu, zmiany lokalu, otwarcie filii, przyjmowanie zgłoszenia prowadzenia przemysłu przez zastępcę lub dzierżawcę, na rachunek wdowy, małoletnich spadkobierców, masy konkursowej lub spadkowej, wreszcie utrzymywanie rejestrów uprawnień i zakładów przemysłowych,

b) powyższe czynności na obszarze województw warszawskiego, łódzkiego, kieleckiego, lubelskiego, białostockiego, poleskiego, nowogrodzkiego, wileńskiego, wołyńskiego, tarnopolskiego, stanisławowskiego, lwowskiego, krakowskiego i cieszyńskiej części województwa śląskiego może MPH w porozumieniu z MSW przekazać w zleconym zakresie zarządom miejskim oznaczonych przez siebie miast powyżej 10,000 mieszkańców, nie mającym uprawnień władzy przemysłowej I instancji, a to w zleconym zakresie.

Władze przemysłowe I instancji: a) wydają zarządzenia i orzeczenia w sprawach, nie zastrzeżonych wyższym instancjom, b) czuwają nad przestrzeganiem ustawy oraz rozporządzeń i zarządzeń władz przemysłowych, c) przeprowadzają dochodzenia i wymierzają kary za przekroczenie przepisów przemysłowych (upomnienie, grzywna, areszt do 14 dni, odebranie koncesji lub licencji na określony czas lub na zawsze). Co do przemysłów koncesjonowanych zarządy miejskie, działające, jako władze przemysłowe I instancji, wydają zarządzenia i orzeczenia w porozumieniu z właściwymi starostami grodzkimi.

Dla wyjaśnienia należy pamiętać, że r. RM z 27. 4. 1932 ¹⁶⁾ o powiatach miejskich stworzyło odrębne powiaty miejskie dla celów administracji państwowej w następujących miastach: Białystok, Bydgoszcz, Częstochowa, Gniezno, Grudziądz, Inowrocław, Kraków, Lublin, Lwów, Łódź, Poznań, Radom, Sosnowiec, Toruń i Wilno. Z tego w Bydgoszczy, Gnieźnie, Grudziądzu, Inowrocławiu, w Poznaniu, w Toruniu, w Krakowie i we Lwowie funkcje powiatowej władzy administracji ogólnej sprawują prezydenci tych miast z wyjątkiem szczegółowo w § 3 wymienionych spraw bezpieczeństwa i spokoju publicznego, stowarzyszeń i zgromadzeń, prasowych itd., należących do starostów grodzkich, a wśród których nie wymieniono spraw przemysłowych. W Białymstoku zaś, w Częstochowie, Lublinie, Łodzi, Radomiu, Sosnowcu i w Wilnie stoją na czele powiatów miejskich starostowie grodzcy.

2. Wojewodowie i komisarz rządu m. st. Warszawy, jako wojewódzkie władze przemysłowe II instancji:

¹⁶⁾ DU 408/32.

a) rozstrzygają w drugiej i ostatniej instancji w razie odwołań od zarządzeń i orzeczeń władz przemysłowych I instancji,

b) wydają zarządzenia i orzeczenia we wszystkich sprawach, w których prawo decyzji jest im zastrzeżone poszczególnymi artykułami ustawy przemysłowej,

c) nadają koncesje na niektóre przemysły (wyliczone w art. 132 pod 3), jak np. na wyrób i sprzedaż materiałów wybuchowych, broni, amunicji, statków powietrznych, na biura kolejowe i okrętowe, przedsiębiorstwa przewozowe i informacyjne, na przemysł zastawniczy, na wyrób barwników organicznych i kwasu azotowego,

d) zatwierdzają projekty urządzeń zakładów przemysłowych, rozciągających się na obszary, należące do różnych powiatów województwa.

3. Do spraw organizacji przemysłowych są ustanawiani przy wyższych instancjach przemysłowych inspektorowie organizacyj przemysłowych.

4. Zgłoszenia przemysłu i podania o koncesję wnosi się do I instancji przemysłowej, właściwej dla miejsca siedziby przemysłu, a przy prośbie o licencję na przemysł okrężny — właściwej dla miejsca zamieszkania proszącego.

Władze przemysłowe I instancji prowadzą osobne rejestry dla przemysłów niekoncesjonowanych, rzemiosł, koncesjonowanych i okrężnych.

5. Minister Przemysłu i Handlu rozstrzyga w II instancji odwołania od zarządzeń i orzeczeń, wydanych w I instancji przez wojewódzkie władze przemysłowe, tudzież wydaje zarządzenia i rozporządzenia wykonawcze w wypadkach, przewidzianych ustawą. Ponieważ przy zatwierdzaniu zakładów przemysłowych, do których urządzenia to jest wymagane (p. wyżej pod V), właściwa władza przemysłowa ma powziąć decyzję po wysłuchaniu zainteresowanych władz zgodnie z wchodzącymi pod uwagę przepisami (budowlanymi, wodnymi, sanitarnymi, bezpieczeństwa pracy), przeto w wypadku zarzutów w odwołaniu z zakresu podobnych opinij wyższa instancja, a zatem i MPH w swoim zakresie, rozstrzyga w porozumieniu z właściwymi władzami równorzędnej instancji.

XI. Niezależnie od postanowień prawa przemysłowego prowadzenie przemysłu podlega przepisom ustaw podatkowych¹⁷⁾, celnych¹⁸⁾, o wyłącznościach państwowych¹⁹⁾, o ochronie pracy²⁰⁾, o bezpieczeństwie, porządku i spokoju publicznym²⁰⁾ sanitarnym²⁰⁾, budowlanym²⁰⁾, ogniowym²⁰⁾, drogowym²⁰⁾, kolejowym²⁰⁾, wodnym²⁰⁾, o kotłach parowych²¹⁾, miarach²²⁾, probierczym, wreszcie przepisom, odnoszącym się do osób wojskowych i do cywilnych funkcjonariuszów państwowych.

CZĘŚĆ DRUGA.

ZATRUDNIENIA I PRZEDSIĘBIORSTWA OSOBNO UNORMOWANE.

1. **Górnictwo.** Polskie prawo górnicze²³⁾ rozróżnia 5 grup minerałów a to:

a) minerały, podlegające w swych naturalnych złożach woli górniczej, t. zn. niezwiązane z prawem własności właściciela gruntu i mogące być przedmiotem własności górniczej, nadawanej pod warunkami, przepisanymi w ustawie górniczej. Są one w prawie górniczym szczegółowo wyliczone, a to: na całym obszarze państwa prócz powiatu kieleckiego i części pow. ilżeckiego i opatowskiego na pra-

¹⁷⁾ Ordynacja podatkowa, ustawy o podatku dochodowym, przemysłowym, od cukru, od piwa, od wina i miodu syconego, o opłacie kart do gry.

¹⁸⁾ r. PRp. z 27. 10. 1933 (prawo celne) DU 610/33.

¹⁹⁾ Patrz w dalszym ciągu tego rozdziału w części drugiej (monopole państwowe).

²⁰⁾ Patrz w odnośnych rozdziałach niniejszego „Zarysu”.

²¹⁾ DU 303/21 oraz 786/21, 713 i 714/30, tudzież r. MPH z 10. 11. 1937, DU 579/37, według którego nadzór — z wyjątkiem kotłów, podległych nadzorowi MK i MSWojsk. oraz kotłów parowych na statkach i w urządzeniach portowych (co do tych ostatnich DU 173/24) — należy do wojewódzkich władz przemysłowych. przy czym bezpośredni dozór został zlecony w ramach ustalonego tam podziału terytorialnego Stowarzyszenia Dozoru Kotłów w Warszawie, Poznaniu i Katowicach (p. dalej pod p. 17 na str. 676).

²²⁾ DU 661/28 i 737/28.

²³⁾ r. PRp. z 29. 11. 1930 DU 654/30, a nadto DU 468/32, 470/32, 301/33, 395/32, 627/38, przepisy budowlane w zakr. gór. 474/33, 923/34, 924/34 (rozszerzone na Śląsk Zaolziański DU 612/38, p. 69).

wym brzegu Kamiennej na rad, złoto, srebro, platynę, miedź, cynę, cynk, kadm, ołów, rtęć, żelazo prócz żelaznych rud darniowych, kobalt, nikiel, arsen, antymon, mangan, glin, chrom, molibden, tytan, wanad, wolfram, grafit i węgiel brunatny oraz minerały, nadające się do wydobywania wymienionych metali lub siarki, albo do przeróbki na nawozy sztuczne, a nadto także węgiel kamienny i antracyt na obszarze woj. kieleckiego z wyjątkiem powiatu kieleckiego i części pow. iłżeckiego i opatowskiego na prawym brzegu Kamiennej, na obszarze powiatu ciechanowskiego, bielskiego i frysztackiego w woj. śląskim i na obszarze woj. krakowskiego z wyjątkiem części, położonych na wschód od Dunajca,

b) minerały, zastrzeżone na rzecz państwa (sól kamienna, sole potasowe, magnezowe i borowe oraz solanki, nadające się do otrzymywania soli kuchennej lub soli potasowych, następnie na obszarze powiatu kieleckiego oraz w części powiatu iłżeckiego i opatowskiego, położonych na prawym brzegu rzeki Kamiennej — minerały, wyliczone w poprzednim ustępie (pod a)), a podlegające na reszcie obszaru państwowego woli górniczej, wreszcie węgiel kamienny i antracyt z wyjątkiem obszarów, wymienionych w poprzednim ustępie, jako podlegający woli górniczej,

c) solanki mineralnych źródeł leczniczych są wyjęte z grupy drugiej, t. zn. z minerałów zastrzeżonych Państwu i stanowią przynależność własności gruntowej (a więc należą do grupy pod e)),

d) żyłwie ziemne, których prawo własności, poszukiwania i wydobywania normują osobne przepisy,

e) pozostałe minerały są przynależne do gruntu i nie mogą być przedmiotem odrębnej własności górniczej.

Własność górnicza powstaje przez a) nadanie, b) scalanie, lub c) podział pól górniczych, albo przez d) wymianę części pól górniczych. Polem górniczym nazywa się przestrzeń, w której granicach powstała na podstawie oddzielnego aktu własność górnicza; powinno być ono wpisane na odrębnym wykazie hipotecznym w księgach górniczych. Granicami pola górniczego są linie proste na powierzchni, o ile na

to pozwalają miejscowe warunki, tudzież przechodzące przez nie płaszczyzny pionowe do nieograniczonej głębokości, odległość zaś każdego punktu granicy pola od punktu odkrycia może wynosić od 100 do 2,000 m dla pól o obszarze do 250 ha, a do 4,000 m przy większych polach ²⁴⁾. Pole górnicze musi stanowić zamkniętą całość i nie może zawierać w swoim obrębie wolnych przestrzeni.

Własność górnicza powstaje przez nadanie, scalenie, podział i wymianę pól górniczych; na minerałach, objętych t. zw. wolą górniczą, nabyć ją może w drodze nadania każdy, kto jest zdolny do nabycia własności nieruchomości. Cudzoziemcy potrzebują poprzedniego zezwolenia MPH. Na prowadzenie poszukiwań górniczych w strefie nadgranicznej jest wymagane zezwolenie starostwa (poza zezwoleniem władz gór.).

Nie wolno prowadzić poszukiwań górniczych w obrębie placów publicznych, ulic, dróg, kolei, cmentarzy, okręgów ochrony górniczej źródeł mineralnych, zabytków i tam, gdzie istnieje taki zakaz na mocy osobnych ustaw. MPH może pozatem zabronić takich poszukiwań na pewnych obszarach ze względu na interes publiczny ²⁵⁾.

Właściciel pola górniczego ma prawo poszukiwania i wydobywania minerału, objętego dokumentem nadawczym; taki minerał, wydobyty z jego pola górniczego, jest jego własnością bez względu na to, kto go wydobył. Ma on też pierwszeństwo na swym polu górniczym przed innymi osobami do nadania górniczego w stosunku do minerałów „woli górniczej“, nie objętych jego dokumentem nadawczym. Może zakładać i prowadzić sztolnie, szyby, chodniki, zbiorniki, wodociągi, kanały, stawiać maszyny, budować drogi, mosty, zakładać urządzenia elektryczne, uprawiać własnymi robotnikami rzemiosła i prace pomocnicze, niezbędne dla ruchu zakładu itp. Właściciele i posiadacze gruntu są obowiązani odstąpić właścicielowi pola górniczego za odpowiednim wyina-

²⁴⁾ DU 186/38 i 187/38.

²⁵⁾ np. DU 236/38.

grodzeniem w użytkowanie grunty, nie zajęte pod zabudowania mieszkalne, gospodarcze i przemysłowe, tudzież piasek i inne materiały podsadzkowe oraz wodę na potrzeby zakładu górniczego. Właściciele zaś i posiadacze pola górniczego mają w razie potrzeby zezwolić podobnym sąsiadom górniczym na spółużywanie swoich sztolni, szybów, urządzeń do przewietrzania itp., o ile to nie przeszkadza prawidłowemu ruchowi ich własnego zakładu.

Zagadnienia wodno-prawne w górnictwie są uwzględnione w rozdziale o prawie wodnym.

Władzami górniczymi są: a) okręgowe urzędy górnicze, b) wyższe urzędy górnicze i c) MPH. Akty nadania górniczego wydaje właściwy wyższy urząd górniczy w formie uchwały kolegialnej; od jego decyzji można się odwołać do Kolegium Górniczego przy MPH, którego skład jest przepisany w art. 208 prawa górniczego²⁶⁾. Postępowanie przed władzami górniczymi odbywa się według r. PRp. o postępowaniu admin. z 22. 3. 1928²⁷⁾, ze zmianami, wyszczególnionymi w art. 195 prawa górniczego.

Ograniczenia urzędników górniczych. Art. 201 prawa górniczego zakazuje urzędnikom w dziale górnictwa MPH, okręgowych i wyższych urzędów górniczych oraz Państw. Instytutu Geolog.: a) prowadzenia poszukiwań górn., b) składania zgłoszeń o odkryciu minerałów, oraz c) nabywania własności górniczej — a to przez cały czas trwania ich służby oraz w ciągu 6 miesięcy od daty jej opuszczenia lub przejścia do innego działu zarządu państwowego.

Budownictwo i ruch techniczny w górnictwie. R. PRp. z 16. 2. 1928 r.²⁸⁾, znowelizowane u. z 14. 7. 1936 r.²⁹⁾ o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli stanowi (w art. 348), że przy wznoszeniu, przebudowie i zmianach budynków o specjalnym charakterze technicznym oraz urządzeń

²⁶⁾ regulamin K. G. w r. RM z 28. 11. 1933 DU 3/34, właściwość terytorialna okręg. urzędów górn. r. MPH DU 460/35 i 687/38.

²⁷⁾ DU 341/28.

²⁸⁾ DU 202/28 i nowele: r. PRp. z 3. 12. 1930 DU 663/30 oraz art. 11. r. PRp. z 28. 12. 1934 DU 976/34.

²⁹⁾ DU 405/36.

technicznych w zakładach, podlegających władzom górniczym, udziela pozwoleń właściwa władza górnicza stosownie do przepisów górniczych, naftowych i ustaw o władzach górniczych, tudzież wydanych na ich podstawie rozporządzeń. W myśl art. 365 prawa budowlanego do kierowania robotami budowlanymi przy budowie, przebudowie i zmianach powyższych budynków i do sporządzania projektów tych robót są uprawnione osoby, które uzyskały w myśl przepisów powyższego prawa uprawnienie ogólne (art. 361), ograniczone (art. 362), specjalne (art. 363), lub ścieśnione rzeczowo i miejscowo (art. 364)⁸⁰⁾, albo ukończyły akademicką szkołę górniczą i posiadają kwalifikacje na kierownika ruchu zakładu górniczego. Nadto MPII może wyjątkowo udzielać uprawnień do kierowania i planowania wspomnianych poprzednio robót w zakresie, przez niego wskazanym, także osobom, które ukończyły średnią szkołę górniczą stopnia gimnazjalnego z ostatecznym świadectwem (art. 365).

Według zaś prawa górniczego przemysłowiec górniczy ma obowiązek ustanowić dla każdego technicznie samoistnego zakładu górniczego osobnego kierownika ruchu; okręgowy urząd górniczy może zwolnić od tego drobne zakłady górnicze. Zasadniczo kierownikiem ruchu zakładu i kierownikiem działu robót górniczych może być tylko osoba, mająca obywatelstwo polskie, władająca biegle językiem polskim w słowie i piśmie, nie pozbawiona wyrokiem sądowym zdolności piastowania urzędów publicznych, która skończyła krajową szkołę akademicką ze stopniem inżyniera górniczego i odbyła po dyplomie najmniej 3-letnią praktykę przy ruchu zakładu górniczego, a w tym bodaj 2-letnią przy robotach górniczych. Okręgowy urząd górniczy bada kwalifikacje kandydatów, zgłoszonych przez przemysłowca

⁸⁰⁾ patrz dalej „O architektach i budowniczych” str. 679.

górniczego i bądź je uznaje, bądź odmawia uznania w ciągu 3-ch miesięcy od złożenia wszystkich dokumentów.

Przemysłowiec górniczy jest obowiązany prowadzić na swój koszt dokładne plany wykonanych robót górniczych, a założone i uzupełniane przez mierniczego górniczego. Uprawnienie do wykonywania tego zawodu wydaje wyższy urząd górniczy osobom, które (poza ogólnymi warunkami, jak dla kierowników ruchu i działów) wykażą się osobnym egzaminem oraz dyplomem inżyniera mierniczego lub górniczego i praktyką przy mierniczym górnicznym ³¹⁾.

Ruch techniczny zakładu górniczego powinien być prowadzony zgodnie ze wskazaniem techniki i tak, by o ile możliwości — eksploatacja tych samych i sąsiednich złóż minerałów nie była w przyszłości utrudniona, a życie i zdrowie ludzkie oraz interes publiczny nie były na szwank narażone. Ruch techniczny prócz robót poszukiwawczych wolno prowadzić tylko na podstawie 2-letniego planu ruchu, zatwierdzonego uprzednio przez okręgowy urząd górniczy. O zamierzonym rozpoczęciu i wstrzymaniu ruchu zakładu należy zawiadomić okręgowy urząd górniczy najmniej na miesiąc naprzód, a o wstrzymaniu ruchu wskutek nieprzewidzianych okoliczności nie później, niż w ciągu 3 dni po dniu, w którym wydano odnośne zarządzenie.

Kary, przewidziane prawem górniczym, są wymierzane częściowo przez okręgowe urzędy górnicze według r. PRp. o postępowaniu administracyjno-karnym z 22. 3. 1928 r. ³²⁾, a częściowo przez sądy.

W myśl polsko-niemieckiego układu, podpisanego w Witosławiu 21. 6. 1926 ³³⁾, pola górnicze, przecięte granicą, podzielono zgodnie

³¹⁾ a) dyplomem inżyniera na wydziale mierniczym krajowej wyższej uczelni górniczej i 1½-letnią praktyką przy mierniczym górnicznym, albo b) dyplomem inżyniera górniczego, uzyskanym w wyższej uczelni krajowej i 2-letnią praktyką, jak wyżej, albo wreszcie c) dyplomem inżyniera mierniczego w krajowej wyższej uczelni, wysłuchaniem wskazanych przez MPH przedmiotów w górniczej szkole akademickiej i zdaniem z nich colloquium oraz dowodem odbycia 1½-letniej praktyki przy mierniczym górnicznym.

³²⁾ DU 365/28.

³³⁾ DU 449 i 450/28.

z jej biegiem na prawie samoisłtne pola jednoltkowe, o ile nie nastąpiło juź co do nich porozumienie na zasadzie polsko-niemieckiego ukladu w sprawie kopalń górnolaskich z 23. 6. 1922 r.³⁴⁾.

Prawo przemysłowe utrzymało (art. 198) do czasu wydania nowej u. naftowej w mocy następujące r.:

1) MPH z 28. 4. 1923³⁵⁾ o koncesjonowaniu przemysłu zbierania i łapania kału ropnego i ropy naftowej,

2) austriackiego MPH z 23. 3. 1910³⁶⁾ o ustanowieniu koncesji dla przemysłu przerabiania ropy i przemysłu rozsprzedaży nafty za pomocą wozów beczkowych,

3) austriackiego MPH z 16. 9. 1909 o koncesjonowaniu³⁷⁾ przemysłowych przedsiębiorstw magazynowania ropy i zakładów dla łoczenia ropy oraz w sprawie postępowania przy zatwierdzaniu zakładów przemysłowych dla łoczenia ropy, ale z tym:

a) że moc obowiązującą wyżej wymienionych rozporządzeń rozszerza się na cały obszar Państwa,

b) że koncesje, wymienione w wyżej powołanych rozporządzeniach, nadają wyższe urzędy górnice,

c) że zatwierdzanie projektów urządzenia wytwórni gazoliny oraz zakładów przemysłowych, służących do prowadzenia przemysłu, objętego rozporządzeniami, wymienionymi powyżej, należy do władz górnich,

d) że przy zatwierdzaniu projektów urządzenia powyższych zakładów przemysłowych władze górnice stosują postępowanie, przewidziane w prawie przemysłowym, a MPH może rozporządzeniem określić kwalifikacje osób, kierujących ruchem lub działami technicznymi.

Według u. z 18. 3. 1932³⁸⁾ w sprawie regulowania stosunków w przemyśle naftowym ma MPH prawo: zakazywać przywozu i wywozu oleju skalnego i przywozu produktów naftowych, podwyż-

³⁴⁾ DU 305/22, ponadto został zawarty uklad polsko-niemiecki co do państwowej własności górnich i hutniczej z 15. 6. 1922 — p. DU 110 i 111/23.

³⁵⁾ DU 348/23.

³⁶⁾ DUP Nr. 62

³⁷⁾ DUP Nr. 143.

³⁸⁾ jedn. tekst z późniejszymi zmianami w DU 83/38; obrót olejem skalnym DU 167/38 (co do Śląska Zaolz. DU 612/38, punkt 140).

szać i zniżać stawki celne lub zwalniać od cła, regulować ceny oleju skalnego i produktów naftowych, scentralizować w jednolitej organizacji całkowity obrót zagraniczny olejem skalnym i produktami naftowymi, regulować obrót olejem skalnym w drodze zorganizowania producentów i rafinerów na zasadzie równorzędności obu tych grup, tworzyć i rozwiązywać przymusowe organizacje przemysłu naftowego, ustalać przydział kontyngentów oleju skalnego dla poszczególnych zakładów przeróbczych oraz globalne kontyngenty produktów naftowych, przeznaczonych do zbycia w kraju i za granicą z podziałem ich między poszczególne przedsiębiorstwa, ustalać normy karne za przekraczanie przyznanych kontyngentów sprzedaży, tworzyć zapasy oleju skalnego i produktów naftowych, racjonalizować przeróbki oleju skalnego, zapobiegać marnotrawstwu naturalnych zasobów surowca naftowego na wypadek odkrycia nowego złoża oleju skalnego lub gazu ziemnego i uzyskania nadmiernej produkcji, badać i kontrolować wytwórczość, obroty i zapasy, wreszcie dysponować funduszami, przeznaczonymi na popieranie wiertnictwa naftowego. W tym ostatnim celu został utworzony Fundusz Popierania Wiertnictwa Naftowego, mający osobowość prawną, z siedzibą we Lwowie ³⁹⁾.

Na obszarze czterech województw małopolskich ustawodawstwo przedrozbiorowe ⁴⁰⁾ unormowało prawo wydobywania minerałów żywicznych na następujących zasadach: Zaliczyło do nich a) żywice ziemne, w szczególności naftę (olej ziemny, olej skalny, petroleum, ropę), wosk skalny (ozokeryt, wosk ziemny), asfalt, jakoteż b) minerały, które dla zawartości żywic ziemnych (bitumu) mogą służyć do użytku. Wszystkie one — z wyjątkiem bitumicznych węgli kamiennych — podlegają prawu rozporządzalności właściciela gruntu. Jednak

³⁹⁾ r. MPH z 26. 2. 1936 DU 154/36 oraz DU 522/37 i 305/38.

⁴⁰⁾ austriacka państwowa ustawa naftowa z 11. 5. 1884 DUP Nr. 71 i Nr. 7 z 1907 r., tudzież galicyjska krajowa u. naftowa z 22. 3. 1908 DUKr. Nr. 61 i r. austr. MR z 5. 5. 1908 DUKr. Nr. 108. — Co do dzierżawy i eksploatacji terenów naftowych, będących własnością państwa, patrz: polskie r. RM z 13. 9. 1923 DU 759/23.

prawo ich wydobywania może być odłączone od prawa własności odnośnego gruntu przez otwarcie wykazu w księdze naftowej na podstawie uwierzytelnionego oświadczenia właściciela i urzędowego świadectwa okręgowego urzędu górniczego, że stwierdzono tam istnienie minerałów żywicznych lub że można ich się tam spodziewać ze względu na stosunki geologiczne („pole naftowe wytwórcze“ wzgl. „p. n. poszukiwawcze“). Prawo wydobywania, przyznane przez właściciela nieruchomości komuś innemu, nabywa się przez wpis do księgi naftowej, a w braku innej umowy obejmuje ono także prawo poszukiwania. W wypadk odłączenia prawa wydobywania sąd może uznać ewentualny sprzeciw wierzyiciela tabularnego za bezskuteczny, jeżeli bezpieczeństwo odnośnej wierzytelności nie jest zagrożone. Odłączone prawo wydobywania stanowi samoistny przedmiot majątkowy i posiada przymiot rzeczy nieruchomości; może być aktami prawnymi między żyjącymi i na wypadek śmierci pozbyte i obciążone przez wpis do księgi naftowej. Przyjęte przez uprawnionego do wydobywania zobowiązanie do powtarzających się świadczeń cyfrowo lub procentowo oznaczonych udziałów użytkowania żywicz ziemnych lub ich wartości podlega, jako ciężar realny, wpisowi do księgi naftowej.

Według ustawy z 2. 5. 1919 roku ⁴¹⁾ władza górnicza ma prawo określić obowiązujące sposoby racjonalnego wydobywania i zużytkowania palnych gazów ziemnych, o czym jest mowa w ustępie pod 24, poświęconym monopolom państwowym.

2. Ustawa **elektryczna** z 21. 3. 1922 r. ⁴²⁾ uznaje energię elektryczną za rzecz ruchomą (a. 20). Uprawnienie rządowe jest wymagane na a) wytwarzanie, b) przetwarzanie, c) przesyłanie i d) rozdzielanie energii elektrycznej w celu z a w o d o w e g o z b y t u lub choćby bez z b y t u, lecz w celu zasilenia publicznych środków komunikacyjnych, korzystających z prądu

⁴¹⁾ DU 292/19 i r. PRp. DU 362/28.

⁴²⁾ DU 277/22, jedn. tekst w DU 98/35, rozciągnięta na Woj. Śląskie ustawą Sejmu Śląsk. z 23. 1. 1939 DUŚl. 1/39.

silnego. Jest ono czasowo ograniczone i może być unieważnione w razie nieuruchomienia w oznaczonym terminie z winy koncesjonariusza. Poprzedzają je dochodzenia ze strony właściwego wojewody ⁴³⁾, a merytorycznie właściwą władzą jest MPH, jednak na przesyłanie energii elektrycznej przez granice państwa pozwala RM. Przez zakład elektryczny rozumie u. (a. 6) „urządzenie, służące do wytwarzania, przetwarzania, przesyłania lub rozdzielania energii elektrycznej“. Na jego budowę i uruchomienie trzeba uzyskać zezwolenie policyjno-techniczne od wojewody (w Warszawie od Komisarza Rządu). Zakładom elektr. (prywatnym i państwowym) służą następujące prawa: a) korzystanie z dróg publicznych (kołowych, wodnych i żelaznych), ulic i placów, tudzież b) za odszkodowaniem z posiadłości państwowych, gminnych i prywatnych dla przeprowadzania przewodów, ustawiania stacji transformatorów, obcinania gałęzi itp.; w braku porozumienia o wysokości odszkodowania rozstrzyga sąd. Może być na zakład elektr. nałożony przez MPH obowiązek oddawania zbywającej energii na rzecz elektrowni użyteczności publicznej za odpowiednim wynagrodzeniem. Za szkody i nieszczęśliwe wypadki, spowodowane urządzeniami elektr., odpowiada przedsiębiorca, eksploatujący zakład elektr., chyba że udowodni winę poszkodowanego lub trzeciej osoby albo działanie siły wyższej (vis maior). Nieruchomości, potrzebne do budowy i utrzymania zakładów elektr., mogą być na zasadzie aktu uprawnienia nabyte przez wywłaszczenie lub czasowo zajęte. Każdy zakład elektr. może być wykupiony w interesie dobra publicznego przez państwo, a MPH może to prawo wykupu przenieść w porozumieniu z MSW na ciała samorządowe i ich związki, co ich jednak nie zwalnia od uzyskania uprawnienia.

R. PRp. z 27. 10. 1933 ⁴⁴⁾ o popieraniu elektryfikacji przewidziało szereg ulg stemplowych, podatkowych i innych, jak np. prawo pierwszeństwa w nabywaniu potrzebnych gruntów przy wykonywaniu reformy rolnej, w nabywaniu od państwa materiałów budowlanych i opało-

⁴³⁾ r. MPH z 17. 5. 1933 DU 308/33.

⁴⁴⁾ DU 633/33.

wych, w uzyskiwaniu zezwoleń na użytkowanie wód, jako źródła energii itp. dla takich osób fizycznych i prawnych, mających uprawnienie elektryczne, które zobowiążą się wybudować i eksploatować zakłady elektryczne lub linie elektryczne o sile, oznaczonej w rozporządzeniu szczegółowo. Celem ich jednak ma być elektryfikacja okręgów elektryfikacyjnych. R. MPH z 18. 3. 1937 ⁴⁵⁾ ustaliło ich 17, a to okręgi: pomorski, bydgoski, poznański, kaliski, łowicko-kujawski, łódzki, warszawski, częstochowsko-piotrkowski, radomsko-kielecki, krakowski, tarnowski, lubelski, przemyski, lwowski, podkarpacki, siedlecki i mławsko-mazowiecki.

3. Według prawa bankowego (r. PRp. z 17. 3. 1928 r. ⁴⁶⁾ **bankami** są przedsiębiorstwa handlowe w rozumieniu prawa handlowego w formie spółki akcyjnej lub komandytowo-akcyjnej, albo założone na mocy przepisów o międzykomunalnych związkach komunalnych (z wyjątkiem komunalnych kas oszczędności i wiejskich gminnych kas pożyczkowo-oszczędnościowych), jeżeli trudnią się czynnościami bankowymi, jako głównym przedmiotem przedsiębiorstwa. **D o m y b a n k o w e** w formie spółki jawnej lub komandytowej, albo należące do osób fizycznych są uprawnione już to do wszystkich zwykłych czynności bankowych, już też wyjąwszy przyjmowanie wkładów i depozytów oraz wydawanie gwarancji. **K a n t o r y w y m i a n y** w podobnej formie, jak poprzednie, kupują i sprzedają na rachunek własny i obcy pieniądze zagraniczne, krajowe papiery wartościowe i losy krajowych loterii, tudzież ubezpieczają obligacje krajowych pożyczek premiovych. Poza tym są jeszcze **z a k ł a d y z a s t a w n i c z e** (lombardy) i **s p ó ł d z i e l n i e k r e d y t o w e**, oparte na ustawie o spółdzielniach. Do założenia i prowadzenia przedsiębiorstwa potrzeba koncesji MS, przy spółdzielniach tylko na wykonywanie czynności, nie wymienionych w a. 91 rozp., wśród takich zwyczajnych, jak udzielanie kredytów, redyskont weksli, przyjmowanie wkładów pieniężnych itp.

⁴⁵⁾ DU 156/37.

⁴⁶⁾ DU 321/28 oraz p. a. VII przep. wprowadz. do kod. handl. i zmiany w ich a. VIII, r. PRp. z 27. 6. 1934 DU 503/34.

Bank Polski, będący spółką akcyjną, wyposażoną przez państwo w przywilej emisji biletów bankowych, tudzież banki państwowe, mianowicie Bank Gospodarstwa Krajowego i Państwowy Bank Rolny, a także i Pocztaowa Kasa Oszczędności, mają swoje odrębne statuty.

Na podstawie prawa bankowego ⁴⁷⁾ wydał MS r. z 9. 5. 1938 r. o zakładach zastawniczych ⁴⁸⁾, a na zasadzie r. PRp. o komunalnych kasach oszczędności ⁴⁹⁾ tej samej daty o zakładach zastawniczych komunalnych kas oszczędności ⁵⁰⁾. Są one uprawnione jedynie do udzielania pożyczek na zastaw ruchomości i do przyjmowania ruchomości na przechowanie. Ponadto mogą takie zakłady trudnić się za osobnym zezwoleniem MS (poza podstawowym zezwoleniem MS na prowadzenie zakładu zastawniczego w ogóle) komisową sprzedażą ruchomości z zachowaniem odnośnych przepisów, a w szczególności prawa przemysłowego. Co się tyczy specjalnie takich zakładów komunalnych kas oszczędności, to uchwała odnośnego komunalnego związku założycielskiego powinna ustalić także wysokość dotacji na kapitał obrotowy oraz rodzaj ruchomości, które mogą być przyjmowane w zastaw. Zakładom zastawniczym nie wolno zaciągać zobowiązań z zabezpieczeniem ich na przyjętych przez siebie zastawach. Zakładom zastawniczym, ani też członkom ich władz i ich urzędnikom nie wolno nabywać zastawów, wystawionych przez nie na sprzedaż. Licytację niewykupionych zastawów przeprowadza przedstawiciel władz skarbowych w obecności przedstawiciela policji państwowej.

4. Komunalne kasy oszczędności (r. PRp. z 24. 10. 1934) ⁵¹⁾ są zakładami związku samorządu terytorialnego, mającymi na celu rozwijanie w najszerszych masach ludności zmysłu oszczędnościowego oraz ułatwianie składania oszczędności w sposób, zapewniający całkowite bezpieczeństwo złożonego kapitału i godziwe od niego odsetki, tudzież udostępnienie kredytu. W tym celu związek

⁴⁷⁾ art. 89 r. PRp. z 17. 3. 1928 DU 321/28.

⁴⁸⁾ DU 337/38.

⁴⁹⁾ art. 29 r. PRp. z 24. 10. 1934 DU 860/34.

⁵⁰⁾ DU 338/38.

⁵¹⁾ DU 860/34 i 950/34.

z a ł o ż y c i e l s k i (miejski, powiatowy, wojewódzki, międzykomunalny) o d p o w i a d a, jako p o r ę c z y c i e l, zawsze za wkładki oszczędnościowe i ich oprocentowanie, a za inne zobowiązania kasy tylko w razie przyjęcia na siebie takiej odpowiedzialności. Organem jego jest komisja rewizyjna, wybierana przez jego organ stanowiący. Zysk roczny, pozostały po dokonaniu ustawowych przelewów na fundusz zasobowy i po potrąceniu 5% na fundusz gwarancyjny, będący wspólną własnością wszystkich k. k. o., ma być zużyty w połowie na dalsze powiększenie f. zasobowego, a w połowie na cele publiczne według postanowienia rady kasy, wybieranej również przez organ stanowiący związku założycielskiego, a urzędującej pod przewodnictwem jego ustawowego przewodniczącego (np. prezydenta miasta). K. k. o. tworzą przymusowe związki kas o publiczno-prawnej osobowości dla celów kontroli i instrukcji (r. MS z 8. 7. 1936, DU 410/36). Nadzór państwowy należy do MS w porozumieniu z MSW.

Gminy wiejskie mogą zakładać gminne kasy pożyczkowo-oszczędnościowe (r. PRp. z 30. 12. 1924)⁵²⁾.

Wszystkie te kasy mają odrębną osobowość prawną i mają swoje statuty.

5. O **giełdach**⁵³⁾ pieniężnych i towarowych jest mowa w rozdziale „Zrzeszenia i zgromadzenia“. Pośrednictwem przy transakcjach giełdowych i stwierdzaniem ich zawarcia mogą się zajmować tylko maklerzy przysięgli⁵⁴⁾, zatwierdzeni przez właściwego ministra.

6. **Agenci celni** załatwiają na podstawie koncesji, udzielonej przez MS, formalności celne przy odprawach w urzędzie celnym w zastępstwie stron, uprawnionych do rozporządzania towarem. Mogą oni poruczać te czynności swoim pracownikom, pozostającym u nich w stałym stosunku służbowym, o ile odnośny urząd celny na to zezwoli.

⁵²⁾ DU 1069/24.

⁵³⁾ r. PRp. z 28. 12. 1924 — tekst jedn. DU 209/30, u. z 18. 3. 1935 DU 163/35, r. MPH z 16. 3. 1926, DU 179/26.

⁵⁴⁾ r. MPH z 7. 3. 1927 DU 203/27, r. MS z 26. 11. 1928 DU 30/28, oraz art. 517—522 kod. zobowiązań z 27. 10. 1933 DU 598/33.

MS zatwierdza dla agentów celnych maksymalną taryfę opłat.

Publiczne przedsiębiorstwa, prowadzące przewozy przez granicę celną, są obowiązane utrzymywać na żądanie władz celnych przy urzędach celnych *a g e n c j e c e l n e* do załatwiania formalności celnych i innych w zastępstwie stron. Załatwianie formalności celnych przez przedsiębiorstwa przewozowe nie we własnym imieniu i nie przez swoich pracowników wymaga zezwolenia MS.

P o ś r e d n i c y (m a k l e r z y) o k r ę t o w i mogą w zastępstwie kapitana okrętu dokonywać w urzędach celnych zgłoszeń, przepisanych prawem celnym, po zawinięciu okrętu do portu i po ukończeniu załadowania okrętu przed wyjazdem jego z portu, tudzież pośredniczyć w sprawach postępowania celnego między kapitanem statku a urzędami celnymi. Kto chce zawodowo lub zarobkowo wykonywać powyższe czynności, powinien być wpisany w rejestrze handlowym, jako przedsiębiorca, trudniący się maklerstwem okrętowym i złożyć zgłoszenie na piśmie we właściwym urzędzie celnym o dopuszczenie go do występowania w urzędzie celnym w zastępstwie kapitanów statków. Ci maklerzy nie mają uprawnień agentów celnych⁵⁵).

7. Urząd patentowy Rp. P udziela **patentów** na wyłączne korzystanie z *w y n a l a z k u* w sposób przemysłowy i handlowy na lat 15 i rejestruje **wzory** *u ż y t k o w e i z d o b n i c z e* z prawem wyłącznego korzystania przez lat 10 w sposób przemysłowy i handlowy z nowej postaci przedmiotu, ujawnionej w danym wzorze, a występującej w kształcie, w rysunku, w barwie lub w materiale przedmiotu. Wynalazek lub wzór musi być nowy pod rygorem nieważności. Naukowe zasady i odkrycia nie podlegają opatentowaniu, a wyłączone są od niego a) wynalazki niezgodne z prawem lub dobrymi obyczajami, b) pomysły, nie nadające się oczywiście do zastosowania w przemyśle oraz c) środki żywności, lekarstwa i wytwory chemiczne, choć może być opatentowany sposób ich wytwarzania. Tylko wynalazca lub jego prawny następca ma prawo do uzyskania patentu. Wynalazki z za-

⁵⁵) r. PRp. z 27. 10. 1933 (prawo celne) DU 610/33.

kresu obrony państwa ma U. P. podać niezwłocznie do wiadomości MSWojsk. Spory rozstrzygają sądy ⁵⁶⁾.

Prawo do używania znaku lub nazwy Czerwonego Krzyża ⁵⁷⁾ (krzyża genewskiego — czerwony krzyż na białym tle) służy — w ramach konwencji genewskiej o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych z dnia 27. 7. 1929 r. — wyłącznie:

- a) wojskowym władzom sanitarnym,
- b) stowarzyszeniu „Polski Czerwony Krzyż“,
- c) zagranicznym stowarzyszeniom Czerwonego Krzyża, przebywającym czasowo na obszarze Państwa Polskiego z upoważnienia władz polskich.

Nie wolno używać w obrocie handlowym godła Związku Szwajcarskiego (biały krzyż na czerwonym tle), albo znaku, stanowiącego jego naśladownictwo. Zakaz ten nie dotyczy znaków towarowych, zarejestrowanych w Polsce zgodnie z przepisami prawa o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych.

Kto wbrew przepisowi używa znaku lub nazwy Czerwonego Krzyża lub ich naśladownictw, albo godła Związku Szwajcarskiego lub znaku, stanowiącego jego naśladownictwo, znieważa publicznie godło Związku Szwajcarskiego, podlega w trybie administracyjnym karze grzywny do 3.000 złotych lub aresztu do 3 miesięcy, albo obu tym karom łącznie. Przedmioty, opatrzone bezprawnie znakiem lub nazwą Czerwonego Krzyża, godłem Związku Szwajcarskiego, albo znakami, stanowiącymi ich naśladownictwo, mogą ulec przepadkowi na rzecz stowarzyszenia „Polski Czerwony Krzyż“, choćby nawet nie można było ścigać sprawy.

Natomiast **prawu autorskiemu** ⁵⁸⁾ podlega każdy przejaw działalności duchowej, noszący cechę osobistej

⁵⁶⁾ r. PRp z 22 3. 1928 DU 384/28 DU 512/28, u. z 25 1. 1933 DU 63/33.

⁵⁷⁾ u z 8. 1. 1938 DU 12/38.

⁵⁸⁾ DU 864/32, u. z 29. 3. 1926, DU 286/26, jedn. tekst DU 260/35.

twórczości, od chwili ustalenia w jakiejbądź postaci (słowem żywym, pismem, drukiem, rysunkiem, barwą, bryłą, dźwiękiem, mimiką, rytmiką). O ile chodzi o utwory fotograficzne, to wymagane jest zastrzeżenie prawa autorskiego na odbitkach. Wyjęte są: a) ustawy, rozporządzenia, orzeczenia sądów i innych władz, pisma i formularze urzędowe, przeznaczone do publicznej wiadomości, b) zwykłe informacje dziennikarskie. Prawo autorskie gaśnie: a) z reguły w 50 lat od śmierci twórcy, b) do dzieł fotograficznych w 10 lat od zdjęcia, c) do dzieł kinematograficznych i do przeobrażeń muzycznych w 20 lat od sporządzenia filmu względnie od dokonania przeróbki na przyrządy mechaniczne. Jednak prawo do serii zdjęć fotograficznych o znaczeniu artystycznym lub naukowym gaśnie w 50 lat od śmierci wydawcy. Prawo autorskie można przenosić na inne osoby czynnościami prawnymi między żyjącymi lub na wypadek śmierci; w braku innego rozporządzenia ostatniej woli przechodzi ono na ustawowych dziedziców. Umowa agencyjna uprawnia i zobowiązuje agenta do udzielania we własnym imieniu, lecz na rachunek twórcy, licencji na przedstawienia utworów scenicznych i do wykonywania dzieł muzycznych, tudzież do ściągania sądownie w imieniu twórcy bezprawnych produkcji. Agent winien donosić mu o każdej umowie licencyjnej i składać rachunki. Śmierć agenta rozwiązuje umowę. MWR może za słusznym odszkodowaniem ze względów wyższej użyteczności upoważnić do rozpowszechniania wydanego dzieła radiofonicznie i radiowizyjnie, choćby twórcy lub nabywcy ich praw nie dali swego zezwolenia. Ewentualne wniesienie powództwa do sądu okręgowego o podwyższenie odszkodowania nie wstrzymuje wykonania orzeczenia w razie złożenia odszkodowania do depozytu sądowego. Przez umowę o nakład, inaczej umowę wydawniczą, nakładca nabywa wyłączne prawo do wydania utworu z obowiązkiem uskutecznienia tego w stosownej formie oraz użycia odpowiednich środków celem rozpowszechnienia wydawnictwa i dbania o duchowe i materialne interesy twórcy. Nakładca nie może bez zezwolenia twórcy przenosić swych praw na inne osoby, chyba że je przenosi ra-

zem z przedsiębiorstwem, jednak i w tym wypadku bez poważnej szkody dla dobrej sławy twórcy.

Polska przystąpiła do konwencji berneńskiej o międzynarodowej ochronie dzieł literackich i artystycznych⁵⁹⁾.

W zakresie prawa prasowego, normującego m. i. także sprawę zakładów graficznych i składów druków, obowiązuje dekret PRp. z 21. 11. 1938 r.⁶⁰⁾, omówiony w odnośnym rozdziale

8. **Filmami** w rozumieniu ustawy o filmach i ich wyświetlaniu z 13. 3. 1934 r.⁶¹⁾ są „naświetlane taśmy kinematograficzne“. Do prowadzenia przedsiębiorstwa sprzedaży i wynajmu filmów jest wymagana koncesja województwa według prawa przemysłowego i ewentualnych specjalnych przepisów RM, a projekt urządzenia wytwórni i laboratoriów filmowych ma być przez urząd wojewódzki poprzednio zatwierdzony. Ta sama władza pozwala również na prowadzenie przedsiębiorstw publicznego wyświetlania już to z siedzibą stałą, już też sposobem wędrownym, lecz nie wolno tego uprawnienia przenosić na inne osoby z wyjątkiem nieseparowanej żony i dzieci, którym można je na prośbę przedłużyć na czas wdowieństwa względnie małoletności. Pozwolenia należy odmówić ze względu na interes publiczny, nieodpowiedni lokal, pozbawienie petenta samodzielności w rozporządzaniu swoim majątkiem oraz przy wędrownym sposobie z powodu braku obywatelstwa polskiego. Tylko te filmy wolno wyświetlać publicznie, na które uzyskano zezwolenie MSW. Przeciwnie odmowie służy stronie sprzeciw do tej samej władzy w ciągu dni 14 od doręczenia. Wyświetlanie w klubach, kasynach i innych stowarzyszeniach uważa ustawa za publiczne, natomiast nie jest publicznym wyświetlanie: a) w prywatnych mieszkaniach dla członków rodziny i zaproszonych gości, b) zorganizowane przez władze wojskowe dla żołnierzy, c) w celach naukowych i wychowawczych z ograniczeniem do uczniów, nau-

⁵⁹⁾ z 9. 9. 1886, przejranej w Berlinie 13. 11. 1908 i w Rzymie 2. 6. 1928 DU 515 i 516/35.

⁶⁰⁾ DU 608/38.

⁶¹⁾ DU 323/34, a nadto MPH DU 708/34, DU 327/29 i 55/30, 981/34, 982/34, 427/35.

czyteli i opiek szkolnych, tudzież d) przed sprzedażą i wynajmem dla odbiorców i rzeczoznawców celem zbadania wartości handlowej filmu. Przed pozwoleniem wyświetlania publicznego badają filmy komisje na podstawie rozporządzenia MSW i MWO, a gdy treść jest wojskowa, bierze udział także delegat MSWojsk. Nadzór nad publicznym wyświetlaniem sprawują bezpośrednio powiatowe władze administracji ogólnej i one też karzą wykroczenia przeciw postanowieniom ustawy filmowej ⁶²⁾.

9. Przepisom prawa o publicznych przedsięwzięciach rozrywkowych z 27. 10. 1933 r. ⁶³⁾ podlegają p u b l i c z n e: a) widowiska, b) produkcje słowne, muzyczne, odczyty, c) przedsięwzięcia sportowe, d) szkoły tańców salonowych, e) zabawy ludowe, f) tudzież inne przedsięwzięcia dla celów rozrywkowych lub pokazowych, z w y j ą t k i e m: a) wystaw gospodarczych i b) kinematograficznego wyświetlania filmów. Rozróżnia się przedsięwzięcia z siedzibą stałą, wędrownie i dorywcze. W zasadzie urządzenie rozrywek wymaga pozwolenia władz, jednak MSW może rozporządzeniami określać takie przedsięwzięcia, co do których wystarczy zgłoszenie, tudzież normować odmiennie właściwość władzy zezwalającej, niż to ustala ustawa (przy teatrach MSW, przy dorywczych starostwo, przy innych województwo). Na podstawie odnośnych rozporządzeń wykonawczych kompetencja przedstawia się następująco:

a) dorywcze mają być tylko z g ł a s z a n e starostwu (przy odczytach temat i program),

b) na przedsięwzięcia rozrywkowe w lokalach gastronomicznych, na ustawianie automatów rozrywkowych i głośników w miejscach publicznych, na przedsięwzięcia sportowe (korty tenisowe, pływalnie, ślizgawki, strzelnice itp.), na zabawy ludowe (huśtawki, karuzele, panoptica, panoramy itp.) i na koncerty w parkach i ogrodach — dają p o z w o l e n i e powiatowe władze administracji ogólnej.

⁶²⁾ konwencja dla ułatwienia międzynarodowego obiegu filmów o charakterze wychowawczym (przez zwolnienie od opłat celnych itp.), podpisana w Genewie 11. 10. 1933, została ratyfikowana zgodnie z u. z 18. 3. 1937 i ogłoszona w DU 601/37. Oświadczenie rządowe DU 602/37.

⁶³⁾ DU 632/33 (rozszerzone na Śląsk Zaolz. DU 612/38).

c) p o z w o l e ń na przedsięwzięcia teatralne z siedzibą stałą z w y j ą t k i e m operowych i dramatycznych — udzielają właściwi wojewodowie, a na objazdowe — władze administracji ogólnej właściwe dla danego obszaru, a na całe państwo MSW.

d) Udzielanie p o z w o l e ń na teatry operowe i dramatyczne (dramat, komedia, farsa, teatr eksperymentalny) należy do MSW w porozumieniu z MWO.

Na utwory z tekstem słownym, przeznaczone do publicznego wykonania, należy u p r z e d n i o uzyskać a p r o b a t ę miejscowo właściwej władzy administracji ogólnej, w y j ą w s z y utwory sceniczne polskiej literatury klasycznej oraz oryginalne teksty słowne do utworów klasyków muzyki polskiej. Władza może poddać ocenę również inscenizację i część mimiczną utworu i dlatego najmniej na 24 godzin przed ostateczną próbą należy o niej zawiadomić właściwe starostwo. W takim samym czasie przed przedstawieniem winne być mu dostarczone programy, które mają być wywieszone publicznie przed rozpoczęciem sprzedaży biletów. Właściwe starostwo może zawiesić wykonanie aprobowanego utworu, jeżeli okaże się, że jego produkowanie zagraża bezpieczeństwu, spokojowi lub porządkowi publicznemu.

Z a k a z a n e są produkcje: a) szkodliwe dla interesu Państwa Polskiego, b) obrażające uczucia narodowe, c) albo uczucia religijne wyznań uznanych przez państwo, d) mogący się przyczynić do zdziczenia obyczajów lub demoralizacji, e) propagujące lub gloryfikujące przestępstwo, f) ośmieszające lub złośliwie zniekształcające arcydzieła literatury polskiej, g) złośliwie przedstawiające w ujemnym świetle polską rzeczywistość, tudzież h) wkraczające w dziedzinę hypnotyzmu i sugestii, o ile miałyby się odbywać przy udziale osób spośród publiczności.

Celem kontroli urządzający przedsięwzięcie ma obowiązek oddania do dyspozycji władz bezpłatnie liczbę miejsc, określoną przez władzę zezwalającą, ale najwyżej sześć. Wykroczenia przeciwko przepisom karzą władze administracyjne, a uporczywe nieprzestrzeganie czyto ich treści, czy też warunków udzielonego pozwolenia daje władzy podstawę do cofnięcia go przed terminem jego

ważności. Do bieżącego nadzoru nad przedsięwzięciami rozrywkowymi są powołane powiatowe władze administracji ogólnej ⁶⁴⁾

10. U. o prywatnych szkołach oraz zakładach naukowych i wychowawczych z 11. 3. 1932 r. ⁶⁵⁾ jest omówiona w rozdziale o szkolnictwie.

11. Przewóz emigrantów jest dozwolony przedsiębiorstwom koncesjonowanym przez MPH. Wyjątkowo może MPH pozwolić na taki przewóz również przedsiębiorstwom, nie mającym tego rodzaju koncesji, jeżeli ani jedno z koncesjonowanych nie utrzymuje w danym kierunku komunikacji. Koncesja jest czasowo ograniczona, a przedsiębiorstwo składa kaucję na zabezpieczenie strat i szkód osób prywatnych i Państwa Polskiego, wynikłych z wykonywania koncesji. Mogą koncesję otrzymać także cudzoziemcy (osoby fizyczne i prawne), jeżeli ustanowią obywatela polskiego swoim pełnomocnikiem i podporządkują się odnośnym polskim przepisom. Przedsiębiorstwo może uskuteczniać przewóz emigranta tylko na podstawie pisemnej umowy przewozowej, spisanej po polsku. Pełnomocnicy, kierownicy i inni pracownicy mogą otrzymywać jedynie stałe wynagrodzenie w określonej sumie pieniężnej, nie zależnej od wyników działalności przedsiębiorstwa. W myśl ustawy emigracyjnej ⁶⁶⁾ statek, przewożący emigrantów, winien być odpowiednio przygotowany do podróży. Przedstawiciele dyplomatyczni i konsularni mają prawo dokonywać na pokładzie takich statków wywiadów z emigrantami i interweniować tak u kapitana okrętu, jak i u władz portowych.

12. O prywatnych przedsiębiorstwach kolejowych i o koncesjach na koleje lokalne i miejskie, o przedsiębiorstwach żeglugi tak rzecznej, jak morskiej i powietrznej oraz o zarobkowym przewozie osób i towarów pojazdami mechanicznymi jest mowa w rozdziale o komunikacjach.

⁶⁴⁾ DU 801/33, 802/33, 497/34, o opłatach na Czerwony Krzyż 111/32 i 422/32.

⁶⁵⁾ DU 343/33, MWO DU 473/32, MWO 557/36.

⁶⁶⁾ r. PRp. z 11. 10. 1927 DU 799/27, nadto DU 37/28, 21/29, 20/31, 414/35, 187/28, a co do właściwości władz w kraju DU 541/32 i 185/34, co do dokumentów 548/32 i 525/34.

13. **Domom składowym** są poświęcone art. 467 — 681 kodeksu handlowego z 27. 6. 1934 r. ⁶⁷⁾). Mianowicie domem składowym jest przedsiębiorstwo składowe, t. zn. zawierające umowę składu, które ma prawo wystawiać zbywalne przez indos dowody składowe oraz sprzedawać przez licytację publiczną złożone u siebie rzeczy na żądanie osoby, uprawnionej do rozporządzania nimi. Wydawany składającym „dowód składowy“ składa się z dwu części, połączonych z sobą, lecz dających się oddzielić, a to z rewersu czyli składowego dowodu posiadania i z warrantu czyli składowego dowodu zastawniczego. Obie części dowodu składowego można przenosić przez indos łącznie lub oddzielnie, jednak dopóki obie części są przenoszone łącznie, to indos rewersu pociąga za sobą także przeniesienie warrantu. Tak więc kodeks handlowy upodobił obieg dowodu składowego z wekslem, to też do indosów dowodu składowego lub jego części stosuje się odpowiednio przepisy prawa wekslowego o indosie (art. 10—15 i 17—19). W myśl art. 648 k. h. do otwarcia i prowadzenia domu składowego potrzebna jest *koncesja*, której warunki i sposób nadawania określa rozporządzenie Rady Ministrów, wydane na wniosek MPH. Koncesja powinna oznaczyć instytucję finansową (bank domicylowy), w której mają być składane kwoty, należne posiadaczom dowodów składowych lub ich części. Prowadzenie przedsiębiorstwa składowego bez koncesji podlega karze aresztu do roku lub grzywny albo obu karom łącznie, wymierzonym przez sądy. Dom składowy jest kupcem w rozumieniu k. h., a czy rejestrowym, to zależy od jego formy prawnej, np. w razie spółki handlowej. Taryfa opłat domu składowego za przechowanie („składowe“) i za czynności manipulacyjne oraz konserwacyjne powinna być podana do wiadomości MPH, który poza tym może rozporządzeniem wydać dla domu składowego taryfę maksymalną. Taryfę należy wywiesić w domu składowym w widocznym miejscu. Dom składowy powinien w wydany przez siebie regulaminie oznaczyć warunki przyjmowania rzeczy na skład i także go umieścić w sposób widoczny. Regulamin zatwierdza MPH. Osobom,

⁶⁷⁾ DU 502/34.

które się regulaminowi poddają, nie można w granicach pojemności zakładu odmówić przyjęcia rzeczy na skład. Jest to zatem przymus zawarcia umowy, coś podobnego, jak ma miejsce co do przewozu w przedsiębiorstwach „Polskie Koleje Państwowe“⁶⁸⁾ i „Polska Poczta, Telegraf i Telefon“⁶⁹⁾, a więc wyjątek od zasady wolności umowy, tkwiącej u podstaw postanowień art. 50 i 55 kodeksu zobowiązań z 27. 10. 1933 r.⁷⁰⁾,⁷¹⁾,⁷²⁾.

14. Koncesji na przedsiębiorstwa **zbierania i udzielania informacji o stosunkach gospodarczych** udziela MPH⁷³⁾. Mogą ją otrzymać osoby fizyczne, obywatele polscy o nieposzlakowanej przeszłości, tudzież osoby prawne, mające siedzibę w kraju. Nie wolno im udzielać informacji o instytucjach wojskowych lub pozostających w związku z obroną Państwa, o instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych w ogóle, tudzież o stosunkach osób wojskowych w czynnej służbie, w Korpusie Ochrony Pogranicza, Straży Granicznej i oficerów Policji Państwowej. Koncesje są imienne i nieprzenoszalne, a gasną z chwilą śmierci względnie likwidacji osoby prawnej. Przed otrzymaniem aktu koncesyjnego winien koncesjonariusz złożyć kaucję w wysokości 10.000 zł, zwracalną w rok po likwidacji przedsiębiorstwa.

15. Zezwolenie na **prywatne zakłady ubezpieczeń** może być udzielone tylko spółkom akcyjnym i towarzystwom ubezpieczeń wzajemnych. Zagraniczne muszą wykazać posiadanie osobowości prawnej w ojczyźnie i wzajemność w stosunku do polskich zakładów ubezpieczeń. **P u b l i c z n y** zakład ubezpieczeń powinien mieć na celu dobro publiczne, a nie zyski, a do założenia jego wymaga się zatwierdzenia statutu. Władzą nadzorczą jest MS, a jego organem w tym zakresie Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń⁷⁴⁾.

⁶⁸⁾ art. 3 r. MK z 18. 1. 1928 DU 102/28 co do obowiązku przewozu.

⁶⁹⁾ art. 7 r. MPT z 21. 3. 1931 DU 392/31 o ordynacji pocztowej co do obowiązku przewozu.

⁷⁰⁾ DU 598/33.

⁷¹⁾ por. komentarz do k. h.: Dziurzyński-Fenichel-Honzatko „Kodeks handlowy — komentarz“, Kraków 1936, tom II, str. 993 i nast.

⁷²⁾ r. PRp. z 28. 12. 1924 DU 1020/24 o prawie o domach składowych zostało uchylone artykułem IV, p. 2, „Przepisów wprowadzających kodeks handlowy“, wydanych r. PRp. z 27. 6. 1934 DU 503/34.

⁷³⁾ r. PRp. z 14. 1. 1936 DU 16/36 i r. MPH z 25. 7. 1936 DU 441/36,

⁷⁴⁾ r. PRp. z 26. 1. 1928 DU 64/28 oraz DU 92/28, 483/28, 296/33.

Art. 568 k. h. stanowi, że przez umowę agencyjną kupiec (agent) podejmuje się stałego pośredniczenia w zawieraniu umów na rzecz dającego polecenie lub zawierania ich w jego imieniu. O ile jednak chodzi specjalnie o a j e n t ó w u b e z p i e c z e n i o w y c h, to art. VI Przepisów, wprowadzających kodeks handlowy, utrzymał dotychczasowe przepisy, t. zn. w Małopolsce austriacką ustawę o kontrakcie ubezpieczenia z 23. 12. 1917 ⁷⁵⁾, w dawnym zaborze pruskim ustawę niemiecką z 30. 5. 1908 ⁷⁶⁾, a na obszarze byłego zaboru rosyjskiego r. PRp. z 24. 2. 1928 ⁷⁷⁾. Poza tym jednak obowiązuje jeszcze przytoczone wyżej r. PRp. o kontroli ubezpieczeń z 26. 1. 1928, a nadto osobne r. PRp. z 24. 10. 1934 r. ⁷⁸⁾ o pośrednictwie ubezpieczeniowym. Według tego ostatniego a j e n t e m u b e z p i e c z e n i o w y m jest osoba, której Zakład ubezpieczeń powierzył stałe pośredniczenie ubezpieczeniowe. Zakład ubezpieczeń ma obowiązek zgłosić agenta w ciągu siedmiu dni do rejestru agentów ubezpieczeniowych, prowadzonego przez władzę nadzorczą. Prawo zgłoszenia do rejestru służy również agentowi. Agent może się posługiwać pomocnikami, których jest zobowiązany zgłaszać bezpośrednio władzy nadzorczej, prowadzącej osobny wykaz. Jeżeli władza nadzorcza w ciągu sześciu tygodni od zgłoszenia nie zawiadomi zakładu ubezpieczeń o odmowie wpisania do rejestru, uważa się wpis za dokonany. Władza nadzorcza może agentowi zakazać zatrudniania danego pomocnika z braku kwalifikacji moralnych lub rzeczowych. Natomiast m a k l e r e m u b e z p i e c z e n i o w y m jest osoba, która, nie pozostając w stałym stosunku umownym z zakładem ubezpieczeń, działa na podstawie zlecenia zawarcia lub za pośredniczenia umowy ubezpieczenia. Zawód maklera ubezpieczeniowego można wykonywać wyłącznie za zezwoleniem władzy nadzorczej. Władzą nadzorczą nad pośrednikami ubezpieczeniowymi jest MS, którego organem w tym zakresie jest Państwowy Urząd Kontroli Ubezpieczeń.

⁷⁵⁾ DUP (austr.) 501/17.

⁷⁶⁾ DURz. Niem. str. 263.

⁷⁷⁾ DU 211/28.

⁷⁸⁾ DU 864/34, a nadto r. MS z 11. 2. 1935 DU 66/35 i DU 67/35
1 z 26. 6. 1935 DU 362/35.

16. Bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi ⁷⁹⁾ wolno zawodowo handlować tylko na zasadzie pozwolenia wojewódzkiej władzy administracji ogólnej. Wolno pozwolenie nadać osobie, mającej obywatelstwo polskie, nie karanej za zbrodnie i występki z chęci zysku, zdolnej do działań prawnych, odpowiednio zawodowo kwalifikowanej, nie trudniącej się przemysłem okrężnym i nie budzącej obaw użycia pozwolenia ze szkodą dla interesów państwa lub bezpieczeństwa publicznego. Osobom prawnym może być wydane pozwolenie pod warunkiem ustanowienia odpowiedzialnych zastępców, czyniących zadość powyższym wymaganiom. Pozwolenie na handel bronią może równocześnie upoważniać do handlu amunicją do niej, do nabijania nabojęw do myśliwskiej broni palnej oraz do przechowywania i sprzedaży prochu strzelniczego do osobistego użytku. Handel bronią jest niedozwolony w drodze przemysłu okrężnego i na targach gminnych. Broń, amunicję i materiały wybuchowe wolno sprzedawać tylko osobom, uprawnionym do ich nabywania, nie dotyczy to tylko obrotu bronią za granicę. Przedsiębiorstwa wytwórcze mogą sprzedawać broń, amunicję i materiały wybuchowe bez pozwolenia wyłącznie osobom, mającym pozwolenie na handel nimi, tudzież na zamówienie osobom, uprawnionym do ich nabywania. Broń można nabywać, posiadać lub nosić w celach osobistych tylko na zasadzie zezwolenia powiatowej władzy administracji ogólnej, chyba że broń należy do przepisowego uzbrojenia lub pozostaje w związku z tytułem i charakterem służbowym albo że chodzi o osoby, używające broni dla celów sportowych w strzelnicach, uznanych przez władzę. Pozwolenie na broń może być wydane bądź to na prawo posiadania, bądź też na prawo posiadania i noszenia broni. Dla przedstawicieli państw obcych i członków dyplomatycznych misji zagranicznych legitymacja, wydana przez MSZ, zastępuje pozwolenie na broń.

17. Na ustawienie nowego i przeniesienie używanego

⁷⁹⁾ r. PRp. z 27. 10. 1932 DU 807/32, a nadto DU 976/34, 179/33 i 106/34 (pozwolenia na broń, wydawane przez władze wojskowe).

kotła ⁸⁰⁾ z wyjątkiem podlegających MK i MSWojsk., na statkach i w portach, wydaje pozwolenie i sprawuje nad nimi nadzór władza admin. ogólnej II inst. Bezpośredni zaś dozór nad kotłami (z powyższym wyjątkiem) został przez MPH zlecony Stowarzyszeniu Dozoru Kotłów w Katowicach, Poznaniu i Warszawie ⁸¹⁾.

18. Na biura pisania podań ⁸²⁾ do władz administracyjnych udziela zezwoleń starosta, do władz administracyjnych i sądowych starosta za zgodą prezesa sądu okręgowego. Nie mogą dostać zezwolenia osoby, którym takie biuro zamknięto, skreślone dyscyplinarnie z listy adwokatów i aplikantów adwokackich oraz pozbawione dyscyplinarnie prawa zajmowania urzędu państwowego lub komunalnego. Właścicielom biur nie wolno działać w zastępstwie stron w sądach i urzędach, udzielać porad prawnych, przekraczać takse wynagrodzenia i zjednywać sobie klientelę słowem lub pismem.

19. Dekret, nadający tytuł **mierniczego przysięgłego**, wydaje wojewoda. Trzeba się wykazać obywatelstwem polskim, odpowiednimi studiami, praktyką i egzaminem praktycznym. Dekret i złożona przysięga upoważnia do pomiarów terenowych, robienia planów i robót kartograficznych, oznaczania i regulowania granic itp. ⁸³⁾. O m i e r n i c z y c h g ó r n i c z y c h była mowa poprzednio w ustępie pod 1 „Górnictwo“.

20. Poza tym normują **odnośne działy pracy zawodowej**: prawo o ustroju adwokatury ⁸⁴⁾, o obrońcach sądowych ⁸⁵⁾, prawo notariatu ⁸⁶⁾, o wykonywaniu praktyki lekarskiej ⁸⁷⁾, d e n t y s t y c z n e j ⁸⁸⁾, położnych ⁸⁹⁾, zawodowych pielęgniarek

⁸⁰⁾ u. z 31. 1921 DU 303/21, r. MPH z 7. 12. 1921 DU 747/21, nadto DU 173/24, DU 579/37, i por. uwagę 21).

⁸¹⁾ DU 685/38 (podział terytorialny).

⁸²⁾ u. z 28. 3. 1933 DU 269/33.

⁸³⁾ u. z 15. 7. 1925 — tekst jedn. DU 454/28 nadto DU 203/33, 364/37.

⁸⁴⁾ DU 289/38 (p. a. 130 DU 733/32).

⁸⁵⁾ DU 205/19 (p. a. 130 DU 733/32).

⁸⁶⁾ DU 609/33.

⁸⁷⁾ DU 712/32 i por. 275/34, 449/38.

⁸⁸⁾ DU 32/34.

⁸⁹⁾ DU 41/34.

rzy⁹⁰⁾, sanitariuszów⁹¹⁾, o aptekach oraz o wykonywaniu zawodu aptekarskiego⁹²⁾, o wyrobie i sprzedaży surowic i szczepionek⁹³⁾, preparatów organo-terapeutycznych⁹⁴⁾, substancji odurzających⁹⁵⁾, o sprzedaży środków leczniczych⁹⁶⁾. Będzie o nich mowa w odpowiednich rozdziałach podręcznika w miarę ich znaczenia ze stanowiska administracyjno-prawnego.

21. Ta sama uwaga odnosi się również do **rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa, ogrodnictwa i łowiectwa.**

22. O **architektach i budowniczych** stanowi prawo budowlane⁹⁷⁾, a mianowicie:

I. Ogólne uprawnienie. Do kierowania w ogóle robotami budowlanymi z wyjątkiem kierowania robotami konstrukcyjnymi, dotyczącymi większych budynków o skomplikowanych konstrukcjach żelaznych, żelazobetonowych i innych określonych przez MSW, są uprawnieni w myśl art. 361, ci, którzy:

a) posiadają wyższe wykształcenie techniczne, ukończone przepisnymi egzaminami, nabyte w jednej z państwowych politechnik w kraju na wydziale architektonicznym, albo na odpowiadającym mu wydziale uczelni zagranicznej,

b) wykazą się dostateczną, co najmniej trzyletnią, praktyką przy robotach budowlanych w służbie państwowej, samorządowej lub prywatnej, zaświadczoną przez odnośny urząd lub przez osoby, uprawnione do kierowania robotami i

c) złożą egzamin z ustawodawstwa budowlanego i z tych przepisów ustawodawstwa administracyjnego, których znajomość przy wykonywaniu zawodu jest potrzebna.

⁹⁰⁾ DU 1049/23, 199/35, 491/37.

⁹¹⁾ DU 371/19 i 196/21.

⁹²⁾ austr. u. DUP Nr. 5 ex 1907, piuskie u. DU z 11. 10 1801 i z 24. 10. 1811, w b. zaborze ros. DU 411/20, ogólnopolska ustawa o wykonywaniu zawodu aptekarskiego z 25. 3 1938 DU 202/38.

⁹³⁾ DU 317/20 i 647/28.

⁹⁴⁾ DU 344/33.

⁹⁵⁾ DU 559/23 i 402/29.

⁹⁶⁾ DU 604/30, 875/32 i 486/31.

⁹⁷⁾ r. PRp. z 16. 2. 1928 DU 202/28 w brzm. u. z 14. 7. 1936 DU 405/36.

Wspomniane osoby są uprawnione również do sporządzania projektów robót budowlanych w zakresie swego uprawnienia.

II. O g r a n i c z o n e u p r a w n i e n i e (art. 362) do kierowania robotami budowlanymi, tj. z wyłączeniem architektonicznego kierowania robotami, odnoszącymi się do budynków zabytkowych, pomników oraz budynków o skomplikowanej konstrukcji żelaznej, żelazo-betonowej lub innej specjalnej, określonej przez MSW, mają według art. 362 te osoby, które:

a) posiadają wyższe wykształcenie techniczne, ukończone przepisаныmi egzaminami, nabyte w jednej z państwowych politechnik w kraju na wydziałach inżynierii lądowej lub wodnej, z wyjątkiem oddziałów mierniczego i melioracyjnego, albo na odpowiadających im wydziałach uczelni zagranicznych,

b) wykażą się dostateczną praktyką i

c) złożą egzamin,

a to co do obu tych, ostatnio wymienionych, warunków (pod lit. b) i c)) w zakresie, przepisany dla osób o ogólnym uprawnieniu.

Wspomnianym osobom przysługuje uprawnienie do sporządzania projektów (planów) robót konstrukcyjnych i instalacyjnych, a mogą uzyskać uprawnienie do sporządzania projektów architektonicznych, dla robót, do kierowania którymi są uprawnione, o ile wykażą się dostateczną praktyką przy sporządzaniu projektów.

III. R z e c z o w o i m i e j s c o w o ś c i e ś n i o n e uprawnienia do kierowania robotami wprowadza artykuł 364. Odośne osoby mają tytuł budowniczych. A mianowicie:

A) R z e c z o w e ś c i e ś n i e n i e. Do kierowania robotami budowlanym, — z wyjątkiem robót, dotyczących budynków zabytkowych, pomników i budynków monumentalnych, jak również budynków o skomplikowanej konstrukcji żelaznej i żelazo-betonowej lub innych, określonych w razie potrzeby przez MSW, są uprawnione osoby, które ukończyły średnią szkołę budowlaną, wydział budowlany

innej średniej szkoły zawodowej, lub szkołę budownictwa naziemnego stopnia licealnego i mają dostateczną, co najmniej pięcioletnią praktykę przy robotach budowlanych w służbie państwowej, samorządowej lub prywatnej, zaświadczoną przez odnośny urząd lub przez osoby, uprawnione do kierowania robotami, tudzież (*) złożyć egzamin, przewidziany dla ogólnego uprawnienia (wyżej pod I).

Osoby, wymienione w tym artykule, otrzymują z odnośnymi uprawnieniami tytuł budowniczego.

B) Miejscowe ścieśnienie: Powyższe osoby są uprawnione do sporządzania projektów (planów) robót budowlanych, do kierowania którymi są one uprawnione, z wyjątkiem planów robót budowlanych w miastach: Warszawie, Bydgoszczy, Częstochowie, Grudziądzu, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Toruniu i Wilnie.

IV. Specjalne uprawnienia z artykułu 363: Osoby, posiadające wyższe wykształcenie techniczne, zakończone przepisaniem egzaminami, a uzyskane w jednej z państwowych politechnik w kraju na wydziale mechanicznym, tudzież w akademii górniczej, albo na odpowiadających im wydziałach uczelni zagranicznych, uprawnione są do kierowania robotami budowlanymi w takim zakresie, w jakim roboty te wchodzi, jako czynności pomocnicze, w zakres głównego ich zawodu, o ile nie chodzi o roboty, dotyczące budynków większych o skomplikowanych konstrukcjach żelaznych, żelazo-betonowych, lub innych, określonych w razie potrzeby przez MSW.

Osoby te poza tym powinny posiadać dostateczną, co najmniej trzyletnią, praktykę budowlaną przy budowie fabryk i zakładów przemysłowych, związaną z wykonywaniem głównego zawodu, w służbie państwowej, samorządowej lub prywatnej, zaświadczoną przez odnośny urząd lub przez osoby, uprawnione do kierowania robotami, tu-

dziez powinny złożyć egzamin, przepisany dla pełnego uprawnienia.

Wymienionym osobom przysługuje również uprawnienie do sporządzania projektów (planów) konstrukcyjnych i instalacyjnych. Mogą też one uzyskać uprawnienie do sporządzania projektów architektonicznych w zakresie swego uprawnienia.

V. Roboty przy większych budynkach o skomplikowanych konstrukcjach betonowych, żelazo-betonowych i innych, określonych w razie potrzeby przez MSW ⁹⁸⁾, winny być nadzorowane przez kierownika architektonicznego z ogólnym uprawnieniem (z art. 361) i przez kierownika robót konstrukcyjnych o ograniczonym uprawnieniu (z art. 362), przy czym pierwszy z nich sprawuje wówczas ogólne kierownictwo.

VI. Wyjątkowe uprawnienia: Artykuł 371 przewiduje, że w wyjątkowych wypadkach w okresie lat 10 od dnia wejścia w życie r. PRp. o prawie budowlanym może MSW wydawać uprawnienia wszelkich wyżej omówionych rodzajów (z art. 361—364) takim osobom, nie posiadającym przepisanych kwalifikacyj, które wykazą się praktyką i umiejętnością oraz złożą przepisany egzamin.

VII. Uprawnień (jak wyżej I—IV) udziela MSW (art. 362). Uprawnień do kierowania robotami budowlanymi nie mogą otrzymać (art. 366) osoby, które:

- a) nie władają językiem polskim w słowie i piśmie,
- b) były sądownie karane za czyny, wynikające z chęci zysku, lub
- c) utraciły prawo kierowania robotami budowlanymi na mocy obowiązujących ustaw.

Cudzoziemcom uprawnienia mogą być udzielone tylko w wypadkach, gdy w państwie, którego są obywatelami, obywatele polscy — w za-

⁹⁸⁾ 182/29.

kresie tych uprawnień traktowani są na równi z obywatelami tego państwa.

Dyplomy uczelni zagranicznych powinny być nostryfikowane w Państwie Polskim.

VIII. O budowach w zakładach górniczych była mowa poprzednio w ustępie pod 1 „Górnictwo“.

IX. Według art. 145 prawa przemysłowego do samodzielnego wykonywania rzemiosła w zakresie robót budowlanych z art. 333 i 334 prawa budowlanego jest wymagany tytuł mistrza (majstra) danego rodzaju rzemiosła. Są to roboty: a) budowa, nadbudowa i powiększanie budynków, b) przebudowa, przeróbka i zmiana budynków, c) wykonywanie stałych ogrodzeń murowanych i z trwałego materiału.

X. Prawo przemysłowe utrzymało w mocy prawa do wykonywania robót budowlanych, nabyte przez budowniczych (techników budowlanych) przed dniem wejścia jego przepisów w życie.

XI. Gdy Sejm Śląski ustawą z 10. 3. 1938 r. ⁹⁹⁾ rozciągał na wojew. śl. przepisy ogólnopaństwowego prawa budowlanego i o zabudowaniu osiedli, to ważnym zagadnieniem dla śląskich sfer, które dotąd pracowały przy budownictwie, jako kierownicy i wykonawcy robót budowlanych, była kwestia uprawnień na przyszłość. Na obszarze górnośląskiej części województwa śląskiego nie wymagano dotąd specjalnych kwalifikacji do kierowania robotami budowlanymi i sporządzania projektów robót budowlanych. Przepisy zaś prawa budowlanego i zabudowania osiedli, zawarte w art. 358 do 371, ustanawiają dla kierowników robót budowlanych fachowe wykształcenie, dokładnie uregulowane w tych przepisach, wobec czego należało przewidzieć dla górnośląskiej części województwa specjalne przepisy, by zagwarantować wszystkie prawa, dotąd nabyte, dla zainteresowanych osób, nie narażając ich na zwinięcie dotychczasowego warsztatu pracy. Z drugiej zaś strony kierowano

⁹⁹⁾ DUŚl. 17/38; objaśnienia zmian, zaczerpnięte ze Sprawozdania Sejmowej Komisji Budowlano-Mieszkaniowej (IV Okres, Druk Nr. 140/IV — dotyczy Druku Nr. 57/IV — sprawozdawca: poseł Dr Jan Kotas).

się tendencją, by mimo tych starań usunąć z zawodu budowniczych te osoby, które nie mają ukończonej przynajmniej średniej szkoły budowlanej. Przepisy art. 358 do 371 prawa budowlanego i zabudowania osiedli wymagają, by wszelkie znaczniejsze roboty budowlane były kierowane przez osoby fachowo do tego uzdolnione, co jest konieczne ze względu na bezpieczeństwo publiczne. Tylko drobne prace budowlane, określone w art. 334 i 335, które nie mogą zagrażać zdrowiu ludzkiemu, mogą być wykonane bez nadzoru fachowego kierownika. Przy robotach, dotyczących budynków większych o skomplikowanych konstrukcjach żelaznych, żelazo-betonowych i innych, winni — jak wiadomo — współdziałać w myśl art. 358: a) kierownik architektoniczny, sprawujący równocześnie ogólne kierownictwo, posiadający uprawnienia z art. 361 oraz b) kierownik robót konstrukcyjnych, posiadający uprawnienia z art. 362 lub 361 ust. 2.

1. Ponieważ do uzyskania powyższych uprawnień wymagane jest w myśl poprzednio wymienionych art. 361 i 362 wyższe wykształcenie techniczne, przeto byliby wyłączeni w województwie śląskim od wyżej zakreslonych praw wszyscy budowniczowie ślascy ze średnim wykształceniem.

Aby temu zapobiec, zabezpieczono w ustawie śląskiej przez odpowiednie uzupełnienie przepisów art. 358 tym wszystkim tam czynnym budowniczym ich prawa, nabyte w zakresie tegoż artykułu, którzy wykazą swe uprawnienia na mocy art. 369 — o ile chodzi o cieszyńską część województwa, a na mocy art. 370 ust. 2 — o ile chodzi o jego górnośląską część.

2. W myśl art. 364 do kierowania robotami budowlanymi — z wyjątkiem robót, dotyczących budynków zabytkowych, pomników, budynków monumentalnych oraz budynków większych o skomplikowanych konstrukcjach żelaznych, żelazo-betonowych innych, są uprawnione osoby, które ukończyły w kraju państwową lub inną, uznaną przez MWO za równorzędną, średnią szkołę budowlaną albo wydział budowlany innej średniej szkoły zawodowej lub też szkołę budownictwa stopnia licealnego, zorganizowaną na

mocy obowiązujących ustaw szkolnych, tudzież posiadają dalsze w art. tym wymienione warunki.

Ponieważ okazało się, że na Śląsku w czasach przełomowych, plebiscytowych i poblebiscytowych, aż do końca roku 1924 cały szereg obywateli narodowości polskiej ukończył w Rzeszy Niemieckiej średnie szkoły budowlane (bądź państwowe, bądź równorzędne prywatne), przeto ustawa tej kategorii budowniczych zabezpieczyła prawa, nabyte na obszarze Województwa Śląskiego, pod tym warunkiem, że pracowali na tamtejszym obszarze co najmniej pięć lat przed wejściem w życie ustawy oraz że zdadzą egzamin z art. 361, lit. c).

Z uwagi zaś na architektoniczną stronę rozbudowy 4 miast śląskich, a to Katowic, Bielska, Chorzowa i Cieszyna, zwężono krąg uprawnionych do sporządzania planów robót budowlanych i do kierownictwa tymi robotami w tych miastach do tych osób, które odbyły wyższe studia techniczne.

Osoby, które posiadają prawa, nabyte na mocy art. 369 i 370 ust. 2, nie są w swych uprawnieniach przez powyższy przepis w żaden sposób ograniczone, gdyż przepis ustępu 3 art. 364 dotyczy tylko tych osób, które nie mają praw nabytych, względnie które dopiero po wejściu w życie niniejszej ustawy nabędą prawa na mocy art. 364 ust. 1a), 2 i 3.

MSW może jednak w porozumieniu z MWO w drodze r. uznać, że ukończenie określonej szkoły budowlanej lub szkoły stopnia licealnego upoważnia do sporządzania projektów planów budowlanych i do kierownictwa w powyższych miastach.

3. Przepis art. 369 został dostosowany do budowniczych czynnych w cieszyńskiej części województwa śląskiego. Sytuacja prawna w tej części przedstawiała się następująco w myśl ok. MRP z 30. 8. 1929 r.: „Postanowieniem art. 2 p. 11 r. PRp. z 7. 6. 1927 r. o prawie przemysłowym wyłączona została spod przepisów prawa przemysłowego praca zawodowa inżynierów, architektów, budowniczych, geometrów i mierniczych. Wspomniane r. w art. 198 postanawia, że przepisy dotychczasowe, regulujące sprawę kierowania robotami budowlanymi względnie prowadzenia takich robót,

pozostają nadal w mocy do czasu uregulowania tej kwestii w drodze ustawowej“. Otóż r. PRp. z 16. 2. 1928 r. z mocą u. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli uregulo- wało w art. 358 do 371 sprawę kierowania robotami bu- dowlanymi oraz sprawę sporządzania projektów takich ro- bót na obszarze Państwa poza województwem śląskim, gdzie w jego cieszyńskiej części obowiązują w tej materii przepisy austriackie, które wymagały, by osoby, powołane do kierowania robotami budowlanymi, uzyskały odnośną koncesję od władz przemysłowych. Tym osobom, które w myśl tych przepisów nabyły koncesję powyższego ro- dzaju przed wejściem w życie ustawy śląskiej z 1938 r., przysługiwać będą uprawnienia z art. 369 i to bez wszel- kich ograniczeń.

Inaczej zaś przedstawia się zagadnienie, jeżeli chodzi o majstrów murarskich i ciesielskich w tejże części woje- wództwa.

4. Według §§ 3, 4 i 5 austr. u. z 26. 12. 1893 r.¹⁰⁰⁾ w spra- wie regulacji przemysłu budowlanego są dokładnie uregu- lowane uprawnienia majstrów murarskich i ciesielskich, których przemysł został zaliczony do przemysłów koncesjo- nowanych. Przepisy te ustalają, że prawa majstrów cie- sielskich i murarskich obejmują uprawnienia do kierowa- nia i wykonywania robót z zakresu murarskiego i ciesiel- skiego.

Otóż prawo przemysłowe z 7. 6. 1927 r.¹⁰¹⁾ zwolniło powyższe gałęzie przemysłowe spod przymusu koncesyj- nego, a zresztą nie naruszyło przepisów powyższej austr. u. z 26. 12. 1893 r. Murarz lub cieśla, ubiegający się o wy- konywanie przemysłu murarskiego lub ciesielskiego, mógł aż do wejścia w życie u. wnieść wniosek o zezwolenie na wykonywanie przemysłu murarskiego lub ciesielskiego po ukończeniu odnośnych szkół majstrów i po odbyciu odpow- iedniego praktycznego zatrudnienia oraz po złożeniu powyższą ustawą przepisanego egzaminu. W praktyce zaś śląskie władze przemysłowe po wejściu w życie nowego prawa przemysłowego załatwiały sprawy te w następujący

¹⁰⁰⁾ DUP Nr. 193/93

¹⁰¹⁾ DU 468/27.

sposób: Ok. z 18. 6. 1934 r. — Nr. P. H. 46 — Urzędu Wojewódzkiego Śląskiego — Wydział Przemysłu i Handlu wyjaśnił, że zakres uprawnień przemysłu murarskiego i ciesielskiego w cieszyńskiej części województwa śląskiego ustalają postanowienia austr. u. z 26. 12. 1893 r.¹⁰²), podczas gdy w tej mierze w innych województwach poza Śląskiem miarodajne są przepisy art. 358 do 371 nowego prawa budowlanego. Dalej wyjaśnia ten sam ok., że dla uzyskania zezwolenia na prowadzenie powyższych przemysłów ciesielskiego i murarskiego w miejsce wymaganej koncesji dla wykonujących te zawody potrzebne jest wydanie karty rzemieślniczej. W myśl zaś ok. Urzędu Wojewódzkiego z 21. 4. 1936 r. — Nr. P. H. 1/78 — absolwenci szkół majstrów budowlanych państwowych lub przez państwo uznanych, posiadający dyplomy majstrów budowlanych, uzyskanych przed wejściem w życie u. z 10. 3. 1934 r.¹⁰³), tj. przed dniem 16. 8. 1934 r., winni uzyskać karty rzemieślnicze na murarstwo i ciesielstwo bez poprzedniego składania egzaminów przed komisjami, powołanymi przez Izby Rzemieślnicze. To też wszyscy majstrzy budowlani w myśl powyższych warunków uzyskali po zwolnieniu ich z egzaminu osobną decyzją wojewody karty rzemieślnicze. Majstrzy ci kierowali zatem w myśl powyższego stanu prawnego dotąd robotami budowlanymi i sporządzali plany robót budowlanych w zakresie art. 333 i 334 prawa budowlanego a to aż do końca 1937 r., kiedy ujawniła się inna interpretacja obowiązujących w tej mierze przepisów.

Według tej interpretacji mieli zostać ci majstrowie pozbawieni prawa kierowania robotami budowlanymi i sporządzania planów tych robót. Aby tę niepewność usunąć, zajął Sejm Śl. stanowisko pośrednie i zgodził się na uzupełnienie art. 370 przez przepis, na mocy którego będzie Wojewoda Śląski miał prawo wydawać aż do końca roku 1940 uprawnienia, określone w art. 364, z mocą obowiązującą na obszarze Województwa Śląskiego absolwentom szkół majstrów budowlanych oraz majstrom murarskim i ciesielskim, posiadającym 6-cioletnią praktykę w cieszyńskiej

¹⁰²) DUP Nr. 193/93.

¹⁰³) DU 350/34.

części Województwa Śląskiego, po złożeniu egzaminu, przewidzianego w art. 364 ust. 1 punkt 2.

5. Odnosnie zaś do górnośląskiej części województwa zagwarantowała ustawa dotychczasowym budowniczym następujące uprawnienia:

Wszyscy budowniczowie, którzy co najmniej 3 lata przed wejściem w życie niniejszej u. kierowali samodzielnie robotami budowlanymi i sporządzali plany robót budowlanych na obszarze górnośląskiej części województwa, a którzy skończyli wyższą lub niższą szkołę fachową, zatrzymują swe uprawnienia nadal stosownie do wykształcenia, muszą się jednak zarejestrować w Urzędzie Wojewódzkim Śląskim w przeciągu 1 roku od wejścia w życie u.

Jeżeli zaś pomiędzy powyższymi budowniczymi są osoby, które co najmniej 12 lat przed dniem wejścia w życie u. po ukończeniu wykształcenia, a z tego co najmniej 6 lat na obszarze górnośląskiej części Województwa Śląskiego wykonywały swe prace budowlane, to tego rodzaju budowniczym przysługują uprawnienia te bez żadnych ograniczeń, a więc także i uprawnienia z art. 358.

Jeżeli dalej znajdują się na obszarze górnośląskiej części województwa osoby, które nie mogą wykazać się przepisany wykształceniem, a które co najmniej 12 lat przed wejściem w życie ustawy kierowały robotami budowlanymi i sporządzały plany robót budowlanych, a z tego co najmniej 6 lat na ziemi górnośląskiej, Wojewoda Śląski może w ciągu 1 roku od dnia wejścia w życie ustawy po wysłuchaniu opinii związku zawodowego, przyznać im uprawnienia z art. 364 i nadać tytuł budowniczego.

23. Na urządzenie **wyścigów konnych** udziela zezwolenia MR według postanowień ustawy z 22. 6. 1922 r. ¹⁰⁴⁾ tylko zarejestrowanym towarzystwom popierania hodowli koni pod ustalonymi w niej warunkami. Również wzajemne zakłady (t. zw. **t o t a l i z a t o r**) mogą być organizowane przez powyższe towarzystwa za zezwoleniem MR tylko przy próbach koni galopem, w których o wyniku rozstrzyga szybkość i to w zasadzie na torach wyścigowych ¹⁰⁵⁾.

¹⁰⁴⁾ j. tekst DU 552/36.

¹⁰⁵⁾ r. MR. DU 556/25 zm. 402/30, 374/33 i 65/37.

24. **Monopole państwowe** są następujące:

a) monopol loteryjny ¹⁰⁶⁾ obejmuje organizowanie i prowadzenie wszelkiego rodzaju loterii. Za zezwoleniem mogą być urządzone jednorazowe loterie pieniężne na cele dobroczynności i użyteczności publicznej oraz loterie fantowe. Wszelka działalność loterii obcokrajowych i wszelki w niej współudział w granicach Państwa są niedopuszczalne. Urządzenie i kierownictwo przedsiębiorstwa „Polskiej Państwowej Loterii Klasowej“ należy do zakresu działania MS,

b) prawo zakładania rurociągów i urządzeń pomocniczych do przewożenia palnych gazów ziemnych (zakładów gazu ziemnego), tudzież prawo do ich eksploataowania przysługuje wyłącznie Państwu ¹⁰⁷⁾. To prawo może rząd przenieść na zrzeszenia lub osoby fizyczne na czas, umożliwiającą amortyzację zakładu. Pozwolenia na budowę takich zakładów udziela MPH, a potrzebne do tego grunty mogą być wywłaszczone. Taryfy cen gazu zatwierdza MPH,

c) zakładanie, utrzymywanie i eksploatacja urządzeń pocztowych, telegraficznych i telefonicznych jest wyłącznym prawem Państwa. Wykonywanie go należy do państwowego przedsiębiorstwa pod nazwą „Polska Poczta, Telegraf i Telefon“, stanowiącego osobną osobę prawną z siedzibą w Warszawie i będącego instytucją prawa publicznego. Stosunek służbowy jego pracowników jest prawno-publiczny, P. P. T. i T. jest wpisane do rejestru handlowego ¹⁰⁸⁾. Zarząd przedsiębiorstwa sprawuje MPT przez Dyrekcje Poczty i Telegrafów oraz inne organy im równorzędne, bądź podległe,

d) kupno i sprzedaż soli jadalnej, wywóz z kraju i przywóz z zagranicy jest wyłącznym przywilejem Państwa. Przedmiotem handlu może być tylko sól ze składów monopolowych ¹⁰⁹⁾. „Polski Monopol Solny“ jest zorganizowany podobnie, jak P. P. T. i T., tylko zarząd jego podlega MS.

¹⁰⁶⁾ u. z 26. 3. 1920 DU 180/20, nadto DU 1063/23, 541/24, 403/33, 270/34.

¹⁰⁷⁾ u. z 2. 5. 1919 DU 292/19 i r. PRp. z 22. 3. 1928 DU 362/28.

¹⁰⁸⁾ r. PRp. z 22. 3. 1928 — jedn. tekst DU 879/32.

¹⁰⁹⁾ r. PRp. z 30. 12. 1924 DU 1043/24 oraz DU 497/32 i 26/33.

e) monopol zapalczany ¹¹⁰⁾ obejmuje wyrób w kraju, przywóz z zagranicy lub z obszaru W. M. Gdańska oraz wywóz z kraju zapalek, pręcików i taśmy drzewnej, pudełek i zapalniczek z wyjątkiem elektrycznych, umocowanych w środkach lokomocji oraz zapalniczek ze złota i srebra z cechą urzędu probierczego. Naczelny zarząd sprawuje MS, którego ustawa upoważniła do oddania eksploatacji M. Z. w dzierżawę,

f) produkcja, przywóz z zagranicy oraz sprzedaż surowca i wyrobów tytoniowych jest przywilejem Państwa i stanowi przedmiot monopolu skarbowego ¹¹¹⁾. Do uprawy tytoniu wymaga się zezwolenia MS. Organizacja przedsiębiorstwa państwowego „Polski Monopol Tytoniowy” jest podobna, jak P. P. T. i T. Zarząd jego podlega dyrekcji tego przedsiębiorstwa, podporządkowanej MS,

g) monopol spirytusowy ¹¹²⁾ obejmuje: a) zakup i sprzedaż spirytusu do zużycia w granicach Państwa, b) wyrób i sprzedaż czystych wódek, tudzież c) skażenie spirytusu ogólnym środkiem skażającym i rozlew denaturatu. Dyrekcja przedsiębiorstwa „Państwowy Monopol Spirytusowy” jest podporządkowana MS,

h) wybijanie monet należy do praw zwierzchniczych Państwa i jest wyłącznym jego przywilejem ¹¹³⁾. Dokonywa go wyłącznie Mennica Państwowa, będąca przedsiębiorstwem nieskomercjalizowanym, z siedzibą w Warszawie, podległym MS ¹¹⁴⁾.

¹¹⁰⁾ u. z 30. 1. 1931 DU 45/31, 51/31, 55/34, 42/32.

¹¹¹⁾ u. z 1. 6. 1922 DU 409/22 i u. 18. 3. 1932 DU 240/32 oraz r. MS z 28. 8. 1937 DU 505/37.

¹¹²⁾ r. PRp. z 11. 7. 1932 DU 586/32 i r. MS z 10. 1. 1933 DU 27/33.

¹¹³⁾ r. PRp. z 5. 11. 1927 DU 855/27.

¹¹⁴⁾ r. MS z 31. 12. 1934 DU 18/35.

CZĘŚĆ TRZECIA.

PRZEDSIĘBIORSTWA SZCZEGÓLNEGO ZAUFANIA.

Ustawa z 18. 2. 1938 r. ¹¹⁵⁾ uznała za „wymagające szczególnego zaufania“ następujące przedsiębiorstwa:

- 1) ochrony mienia,
- 2) detektywów prywatnych,
- 3) świadczenia usług w sprawach paszportowych i wizowych,
- 4) pośrednictwa w zawieraniu małżeństwa,
- 5) pośrednictwa w zakresie urządzania przedsięwzięć rozrywkowych.

O g r a n i c z e n i a wymienionych przedsiębiorstw p o l e g a j ą na tym, że:

1) p r o w a d z e n i e każdego z tych przedsiębiorstw, tj. samoistne i zawodowe wykonywanie na zlecenie czynności, wchodzących w zakres działania przedsiębiorstwa, bez względu na to, czy wykonywane są one osobiście przez przedsiębiorcę czy też przez inne osoby w jego imieniu — jest dopuszczalne dopiero po uzyskaniu zezwolenia władzy;

2) p r z e n i e s i e n i e s i e d z i b y każdego z tych przedsiębiorstw do innej miejscowości wymaga z g ł o s z e n i a do właściwej władzy, po czym władza może w przeciągu dni 14 odmówić zgody, zaś brak odpowiedzi w tym terminie uważa się za zgodę;

3) o t w a r c i e filii każdego z tych przedsiębiorstw poza miejscowością, w której znajduje się jego siedziba, wymaga zgłoszenia do właściwej władzy, z zastrzeżeniem zgody władzy, jak pod 2.

Władzą, udzielającą pozwolenie względnie zgodę, jest wojewoda, a w m. stoł. Warszawie — komisarz r z ą d u.

O i l e c h o d z i o p o z w o l e n i e na p r o w a d z e n i e p r z e d s i ę b i o r s t w a, władza może je wydać jedynie, jeżeli dana osoba

- a) jest zdolna do działań prawnych,

¹¹⁵⁾ DU 79/38.

b) nie wzbudza obaw, że pozwolenia użyje ze szkodą dla interesu publicznego, klientów lub osób trzecich,

c) posiada obywatelstwo polskie, a jeżeli jest osoba prawną krajową — o ile w skład jej zarządu albo innych wyższych organów kierowniczych lub kontrolnych nie wchodzi cudzoziemcy.

Od zasady pod b) może władza dopuszczać wyjątki w szczególnych przypadkach.

O ile zaś chodzi o zgodę na przeniesienie siedziby przedsiębiorstwa lub otwarcia filii w innej miejscowości, to władza może odmówić, jeżeli ze względu na warunki miejscowe uzna to za potrzebne.

Pozwolenie będzie cofnięte w razie prawomocnego skazania przedsiębiorcy za zbrodnię, przestępstwo przeciw bezpieczeństwu Państwa lub występki z chęci zysku.

Pozwolenie może być cofnięte w razie:

a) bądź prawomocnego skazania przedsiębiorcy za przestępstwa popełnione w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa;

b) bądź stwierdzenia niedbałego prowadzenia przedsiębiorstwa ze szkodą dla klientów lub osób trzecich, pomimo dwukrotnego pisemnego upomnienia,

c) bądź uznania, że dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa zagrażałoby dobru państwa lub bezpieczeństwu publicznemu.

Podlega w drodze administracyjnej karze grzywny do 1000 zł, jeżeli

a) bądź naruszono przepisy dotyczące ograniczeń co do przeniesienia siedziby przedsiębiorstwa lub otwarcia filii,

b) bądź naruszono przepisy wydane na podstawie omawianej ustawy,

c) bądź naruszono warunki pozwolenia,

d) bądź przez nienależyte wykonywanie dozoru lub niedbalstwo dopuszczono do popełnienia któregośkolwiek z wykroczeń wyżej podanych.

Sprawcą przestępstw pod a), b), c) może być przedsiębiorca lub osoba zatrudniona w przedsiębiorstwie,

a sprawcą przestępstwa pod d) — przedsiębiorca lub kierownik przedsiębiorstwa, albo jego filii.

Istniejące przedsiębiorstwa, o których w ustawie mowa, zaprzestały swej działalności z upływem 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, t. j. od 25. 2. 1938 r., jeżeli na prowadzenie ich nie zostały uzyskane do tego czasu pozwolenia przewidziane w tej ustawie.

Z dniem wejścia w życie ustawy, t. j. z dniem 25. 2. 1938 r., straciły moc wszystkie przepisy w sprawach, uregulowanych tą ustawą. Ustawa nie narusza w niczym przepisów w zakresie emigracji.

W myśl przepisów wykonawczych ¹¹⁶⁾ pozwolenie na prowadzenie przedsiębiorstwa tego rodzaju może być wydane dopiero po złożeniu kaucji zabezpieczającej. Przedsiębiorca musi prowadzić przedsiębiorstwo osobiście, a osoba prawna przez odpowiedzialnego kierownika, na którego władza przemysłowa wyraziła zgodę. Cały personel powinien zachować w tajemnicy wszystkie sprawy, o których się dowiedział przy prowadzeniu przedsiębiorstwa. Władza ma prawo do kontroli przedsiębiorstwa, jego ksiąg i korespondencji.

CZĘŚĆ CZWARTA.

PRZEMYSŁ LUDOWY, DOMOWY I PRACA CHAŁUPNICZA.

R. MPH, wydane w porozumieniu z MOS, z 27. 11. 1937 r. ¹¹⁷⁾ ustaliło charakterystyczne cechy przemysłu ludowego, domowego i pracy chałupniczej, jako zatrudnień zarobkowych, wyłączonych spod przepisów prawa przemysłowego.

1. **Przemysł ludowy** polega w rozumieniu powyższego r. na wytwarzaniu przez ludność wiejską przedmiotów użytkowych i zdobniczych, przeważnie o cechach etnicz-

¹¹⁶⁾ MSW z 30. 7. 1938 DU 450/38.

¹¹⁷⁾ DU 605/37

nych, opartych o miejscową tradycję ludową, z własnych lub powierzonych materiałów, w własnych warsztatach pracy, samodzielnie lub wyłącznie przy pomocy członków rodziny i domowników.

2. Przemysł domowy obejmuje uboczne zajęcia, polegające na wytwarzaniu wszelkiego rodzaju artykułów, dokonywane samodzielnie w własnym imieniu i na własny rachunek, w własnym mieszkaniu lub obejściu, o ile jest prowadzone przez osoby, których głównym zatrudnieniem, stanowiącym podstawę utrzymania, jest praca zawodowa lub domowa, różna przedmiotowo od danego ubocznego zajęcia; przemysł domowy ludności wiejskiej może obejmować również naprawianie oraz może być wykonywany poza własnym mieszkaniem lub obejściem, a także przy pomocy rodziny i domowników.

3. Pracą chałupniczą jest zawodowe i zarobkowe zatrudnienie osób fizycznych, wykonywane w własnym mieszkaniu pracującego lub w innym miejscu, w którym tryb pracy nie jest normowany przez nakładcę, a polegające na wyrabianiu, przerabianiu lub wykończaniu artykułów wszelkiego rodzaju na podstawie umowy z nakładcą na jego zlecenie i rachunek, o ile jest dokonywana samodzielnie lub wyłącznie przy pomocy rodziny i domowników.

Poza tym r. rozumie:

a) przez ludność wiejską — zamieszkałych stale w gminach wiejskich właścicieli i użytkowników gospodarstw wiejskich, następnie osoby, trudniące się zawodowo pracą w cudzych gospodarstwach wiejskich, dalej osoby, których zawodem jest praca w gospodarstwach wiejskich,

choeby się przestały trudnić tą pracą, nie zmieniając zawodu, wreszcie osoby, pozostające na utrzymaniu poprzednio wymienionych i żyjące z nimi w domowej wspólnocie. Władza przemysłowa I instancji może po wysłuchaniu opinii właściwych terytorialnie izb samorządu gospodarczego zaliczyć do ludności wiejskiej, o ile chodzi o przemysł ludowy, także poszczególne osoby, zamieszkałe w gminach miejskich, jeżeli poza tym odpowiadają poprzednio wymienionym warunkom, charakteryzującym ludność wiejską,

b) przez gospodarstwa wiejskie — gospodarstwa rolne, leśne, łąkowe, ogrodowe, nasienne, hodowlane, pszczelne i rybne,

c) przez osoby, należące do rodziny — osoby, pozostające w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa z prowadzącym przemysł ludowy lub domowy albo z trudniącym się pracą chałupniczą, o ile żyją z nim w domowej wspólnocie,

d) przez domowników — osoby, nie należące do rodziny, ale żyjące w domowej wspólnocie z odnośnym przemysłowcem względnie chałupnikiem i pozostające na jego utrzymaniu lub mające wspólne z nim źródła utrzymania,

e) przez nakładców przy pracy chałupniczej — przemysłowców w rozumieniu prawa przemysłowego (fabrykantów, rzemieślników, kupców itp.), trudniących się zawodowo i zarobkowo wytwarzaniem, przetwarzaniem lub wykończaniem artykułów wszelkiego rodzaju z własnych lub powierzonych surowców (materiałów) drogą poruczenia na podstawie odpowiedniej umowy całkowitego lub częściowego wykonywania robót innym osobom, pracującym poza zakładami pracy dającego zlecenie i nie podlegającym w pracy jego kierownictwu i nadzorowi.

CZĘŚĆ PIĄTA.

SZCZEGÓLNE PRZEPISY O HANDLU I PRZEMYSŁE.

1. Pojęcie przemysłu według polskiego prawa przemysłowego, jak wiadomo, obejmuje również handel. Już w poprzednich częściach niniejszego rozdziału był omówiony szereg szczególnych przepisów, odnoszących się do tej dziedziny zarobkowego zatrudnienia, żeby przytoczyć dla przykładu handel bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi, przemysł gospodni (hotele, pensjonaty, gospody, schroniska itp.), przedmioty, podlegające niektórym monopolom państwowym itp.

2. Poza tym szereg specjalnych przepisów administracyjnych urzęda szczegółowo niektóre rodzaje zajęć zarobkowych. I tak, pojęcie sklepów spożywczych określiło w związku z przepisami o godzinach handlu r. MPH z 13. 8. 1930 r.¹¹⁸⁾, uważając za nie jatki z mięsem, wędliniarnie oraz sklepy, poświęcone wyłącznie detalicznej sprzedaży wszelkiego rodzaju artykułów żywności, przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży a tylko w gminach wiejskich i miejskich poniżej 10,000 mieszkańców może starostwo zaliczyć tutaj również sklepy, zajmujące się w przeważającej części sprzedażą artykułów spożywczych.

Jadłodajnie zaś mają w myśl powyższego r. odpowiadać następującym trzem warunkom: a) prowadzić jako główny przedmiot handlu, sprzedaż napojów i pokarmów do spożycia na miejscu, podczas gdy sprzedaż artykułów żywnościowych celem spożycia poza miejscem sprzedaży jest dozwolona tylko w godzinach, określonych dla samodzielnych sklepów spożywczych tego rodzaju, b) mają się mieścić w oddzielnych lokalach, nie połączonych

¹¹⁸⁾ DU 550/30.

z mieszkaniami, tudzież c) posiadać stosownie do rodzaju zakładu napoje i pokarmy, których spis powinien się znajdować w lokalu w widocznym miejscu.

Sprzedaż jaj kurzych w wewnętrznym handlu detalicznym powinna odbywać się na wagę przy umieszczeniu napisów, czy są to jaja świeże, czy konserwowane (r. RM z 13. 7. 1938 r., DU 415/38).

3. W celu zabezpieczenia podaży przedmiotów powszedniego użytku lub przeciwdziałania nadmiernej wyższości ich cen może MR poza środkami ogólnymi, mającymi na celu rozwój produkcji tych przedmiotów ¹¹⁹⁾:

a) wydawać rozporządzenia o magazynowaniu i ujawnianiu ich zapasów, o ujawnianiu cen w przedsiębiorstwach sprzedaży i o obowiązku sporządzania oraz posiadania w obrocie hurtowym i półhurtowym faktur i ich przedstawiania na żądanie właściwych władz,

b) regulować jakość przemiału zbóż chlebowych i ich wypieku, ceny przetworów powyższych zbóż, mięsa i jego przetworów, cen detalicznych nafty i węgla na podstawie cen hurtowych i półhurtowych, ustalonych przez MPH, wreszcie za zgodą Rady Ministrów cen innych przedmiotów powszedniego użytku, jeżeli one nie podlegają regulowaniu w myśl innych przepisów.

Za przedmioty powszedniego użytku uważa się artykuły, służące do zaspokajania koniecznych potrzeb życiowych ludności i zwierząt gospodarskich, a mianowicie: żywność, artykuły odzieżowe, opałowe, oświetleniowe i higieny codziennej.

MR ma prawo przekazać rozporządzeniem regulowanie cen na zasadzie kosztów produkcji i gospodar-

¹¹⁹⁾ u. z 5. 8. 1938 DU 462/38 oraz na jej podstawie wydane r. MR o przemiale pszenicy i żyta DU 465/38, o regulowaniu cen przetworów zbóż chlebowych, mięsa i jego przetworów DU 466/38, o regulowaniu cen detalicznych nafty i węgla DU 467/38, o fakturach w handlu hurtowym i półhurtowym DU 468/38, którego załącznik zawiera wykaz tych przedmiotów, których ceny winny być ujawniane w przedsiębiorstwach sprzedaży.

czo usprawiedliwionych kosztów wymiany wojewodom, a w Warszawie komisarzowi rządu lub prezydentowi miasta. Wojewodowie mogą przelać te swoje uprawnienia na starostów lub prezydentów miast wydzielonych.

MSW w porozumieniu z MR określa zasady ustalania wysokości opłat za korzystanie z komunalnych urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw, dostarczających ludności przedmioty lub świadczenia powszedniego użytku.

W myśl u. z 5. 8. 1938 r.¹²⁰⁾ o środkach finansowych na popieranie gospodarczo uzasadnionego kształtowania cen artykułów rolniczych na rynku wewnętrznym MS zarządza pobór opłaty w wysokości, ustalonej przez siebie w porozumieniu z MR, od mąki żytniej, pszennej i jęczmiennej oraz kaszy pszennej i jęczmiennej — krajowej i zagranicznej, jeżeli przeciętna cena żyta za okres kolejnych 20 dni notowań na giełdzie warszawskiej oraz przeciętna cena, wynikająca z notowań w ciągu ostatnich 3 dni tego okresu, wyniesie mniej, niż 20 zł za 100 kg. W razie podniesienia się tej przeciętnej kwoty w analogicznym okresie 3-dniowym, ale na podstawie notowań giełdowych za kolejnych dni 30 — MS zawiesza pobór opłaty. Opłacie nie podlega tylko mąka i kasza, przeznaczone do spożycia we własnym gospodarstwie producenta lub pracownika rolnego i tylko dopóki to przeznaczenie nie ulegnie zmianie. Do uiszczenia opłaty są obowiązane osoby fizyczne i prawne oraz spadki wakujące, które prowadzą przedsiębiorstwa przemiału zboża. Zwolnione od opłaty będą powyższe produkty, przeznaczone do wywozu za granicę i na obszar W. M. Gdańska. Należności z tytułu opłaty, po potrąceniu kosztów poboru, przekazuje się na

¹²⁰⁾ DU 447/38, 477/38, 128/39.

specjalny rachunek w instytucji kredytowej, oznaczonej przez MS w porozumieniu z MR; środkami, nagromadzonymi na tym rachunku, rozporządzana celem popierania kształtowania cen artykułów rolniczych MR w porozumieniu z MS i MPH po wysłuchaniu komisji, powołanej przez siebie w składzie delegatów Związku Izb i Organizacyj Rolniczych, Związku Izb PH, Związku Izb Rzemieślniczych oraz przedstawicieli spożywców, spółdzielczości i pracowniczych związków zawodowych. Sprawozdanie z zużycia tych kwot dołącza się do zamknięcia rachunków Państwa.

Według r. wyk. za podstawę obliczenia opłaty służy waga brutto produktu wraz z workiem, samą zaś opłatę uiszcza się przez umieszczenie na opakowaniu z mąką lub kaszą odpowiednich etykiet. Etykiety te wydawane będą przez kasy właściwego terytorialnie urzędu skarbowego zakładom przemiału zboża (młynom), etykiety płatne sprzedawane będą w cenie: 15 gr., 30 gr., 1.50 zł, 2.40 zł, i 3.00 zł, co odpowiada opakowaniom o wadze 5 kg, 10 kg, 50 kg, 80 kg i 100 kg. Ważne zaś zagadnienie kontroli t. zw. obrotu gospodarczego (w odróżnieniu od obrotu handlowego), a polegającego na dostarczaniu przez rolnika młynowi zboża i otrzymywania wzamian mąki lub kaszy, wolnej od opłaty, zostało rozwiązane w powyższym rozporządzeniu przez wprowadzenie imiennych kart kontroli przemiału gospodarczego. Karty te wydaje rolnikom i pracownikom rolnym sołtys gromady lub zarząd gminy miejskiej jednorazowo na cały rok gospodarczy albo na poszczególne partie zboża. Tytułem wynagrodzenia sołtysi pobierać będą po 10 gr. od każdej wydanej karty kontroli, na której podstawie rolnik lub pracownik rolny będzie mógł zemleć w młynie zboże bez uiszczenia 3-złotowej opłaty. Na karcie wypisana będzie ilość zboża, którą właściciel jej zamierza przemleć dla celów własnego gospodarstwa. Karty składać się będą z trzech jednobrzmiących odcinków, z których jeden zostaje u sołtysa, drugi będzie przechowywany przez młyn, jako dowód rozchodowy dla mąki i kaszy, wydanych do obrotu gospodarczego, trzeci odcinek zachowuje u siebie

rolnik, który legitymować się nim będzie w razie kontroli na drodze przy przewozie mąki z młyna. Na odwrotnej stronie obu tych odcinków młynarz każdorazowo zapisywać będzie ilości otrzymanego zboża do przemiału gospodarczego i ilości wydanej mąki lub kaszy. Odstępowanie i sprzedawanie osobom trzecim mąki i kaszy z przemiału gospodarczego jest niedozwolone i ścigane będzie, jako nadużycie.

4. Wytwarzaniem i handlem dewocjonaliami oraz przedmiotami kultu religii chrześcijańskiej, mojżeszowej i muzułmańskiej mogą się zajmować według ustawy z 25. 3. 1938 r.¹²¹⁾ osoby fizyczne wyłącznie tej religii, której dane wytwory dotyczą, jak również osoby prawne, których zarząd, rada nadzorcza oraz wszystkie inne władze są sprawowane przez osoby danej religii. O zaliczeniu do religii decyduje stan, ujawniony w księgach stanu cywilnego. Przy wytwarzaniu i handlu mogą być zatrudnione wyłącznie osoby odnośnej religii, a zatrudnienie innych osób jest zabronione. Do dewocjonalii i przedmiotów kultu religijnego ustawa zalicza wytwory i przedmioty używane przez świątynie, duchownych i wiernych przy wykonywaniu praktyk religijnych. Szczegółową listę ustala r. MPH w porozumieniu z MWO. Wytwórnice i zakłady sprzedaży, działające na zasadach, sprzecznych z omawianą ustawą, mają być zlikwidowane w ciągu dwu lat od wejścia u. w życie. Prowadzący przemysł z naruszeniem przepisów u., tudzież przepisów, wydanych w wykonaniu tej ustawy, o ile czyn nie jest zagrożony karą w powszechnych ustawach karnych — podlegają karze aresztu do trzech miesięcy i grzywny do 3.000 zł lub jednej z tych kar. Przedmioty, pochodzące z takich wykroczeń, ulegają konfiskacie. Do orzekania w sprawach o wykroczenia, określonych w u., powołane są władze administracji ogólnej.

5. U. o kartelach z 28. 3. 1935 r.¹²²⁾ daje MPH prawo postawienia wniosku w Sądzie Kartelowym o rozwiązanie lub uchylenie umowy względnie o zwolnienie uczestników kartelu od wykonania uchwały albo upoważ-

¹²¹⁾ DU 149/38.

¹²²⁾ DU 270/33 zm. d. PRp. z 27. 11. 1935 DU 529/35.

nienie ich do przedterminowego wypowiedzenia umowy, odstąpienia od niej lub wystąpienia z zrzeczenia — a to bez ujemnych dla nich skutków prawnych. MPH prowadzi rejestr kartelowy, a wpis do niego ogłasza się w „MP”. Przepisom tej ustawy podlegają umowy, uchwały i postanowienia, mające na celu drogą wzajemnych zobowiązań kontrolę lub regulowanie produkcji, zbytu, cen i warunków wymiany dóbr w dziedzinie górnictwa, przemysłu i handlu.

6. Istnieją osobne przepisy odnośnie szeregu rodzajów handlu i gospodarki, jako sprzedaży nawozów sztucznych¹²³⁾, o uregulowaniu obrotu zwierzętami gospodarskimi i drobiem, obrotu hurtowego mięsem¹²⁴⁾, o regulowaniu gospodarki cukrowej i buraczanej¹²⁵⁾, o wyrobie i sprzedaży surogatów produktów spożywczych i przetworów użytku publicznego^{125a)}.

7. Apteki powinny pobierać za środki lecznicze, za naczynia i opakowanie oraz za pracę przy sporządzaniu i wydawaniu lekarstw ceny, określone w taksie aptekarskiej¹²⁶⁾. Aptekom wolno liczyć ceny niższe, co jednak nie może być przedmiotem reklamy, a taka cena powinna być uwidoczniona na sygnaturze obok ceny normalnej. Cenę lekarstwa ustala się według norm w chwili wydania lekarstwa, a oblicza się ją przez dodanie cen: za materiał, za naczynie, za opakowanie i za pracę przy sporządzaniu oraz wydaniu lekarstwa. Za środki lecznicze, nie objęte taksą, ustala się najpierw cenę sprzedażną kilograma przez doliczenie 50% do ceny zakupu, podanej w fakturach hurtowych składów materiałów aptecznych lub wytwórców. Do ceny zakupu surowic i szczepionek epidemicznych apteka dolicza 25%, a przy wodach mineralnych i innych artykułach, nie wymagających opakowania, tudzież przy środkach opatrunkowych zysk apteki nie może

¹²³⁾ u. z 12. 3. 1932 DU 300/32, DU 890/32.

¹²⁴⁾ DU 639/33, 458/38, 678/38, 88/39.

¹²⁵⁾ DU 548/35, 457/38.

^{125a)} DP 161/19, DU 80/39.

¹²⁶⁾ r. MOS z 24. 6. 1938 DU 454/38, zm. DU 84/39.

przekraczać 25% ceny sprzedażnej. Dla środków leczniczych, nie objętych taksą, należy najpierw ustalić cenę sprzedażną kilograma przez doliczenie do ceny zakupu 50%, a potem dla jednostek wagi oblicza się ją z ceny kilogramowej w sposób, ustalony w rozporządzeniu o określaniu cen aptecznych. Za środki lecznicze i opatrunkowe, wydawane na koszt instytucji rządowych i samorządu terytorialnego oraz dla osób, objętych państwową pomocą lekarską, z przepisu lekarzy tej pomocy, apteki powinny pobierać ceny zniżone przez potrącenie od lekarstw na receptę 25%, przy sprzedaży odręcznej oraz od specyfików i środków opatrunkowych 10% od norm ogólnie obowiązujących. Osobny załącznik do wspomnianego wyżej rozporządzenia zawiera środki lecznicze, przeznaczone do zapisywania przez lekarzy dla ubogich chorych w przypadkach pomocy lekarskiej bezpłatnej lub ulgowej, gdy nabywanie lekarstwa przez chorego po normalnej cenie jest w danej chwili rzeczywistą trudnością, a za które apteki pobierają specjalne ceny, oznaczone w tej „farmacopea pro paupere“.

Wyrób, sprzedaż i inne wprowadzenie w obieg środków kosmetycznych podlega rejestracji w MOS i nadzorowi, unormowanemu w r. MOS z 19. 1. 1939 r. ^{126a)}).

8. Przez zakłady mleczarskie rozumie u. z 22. 4. 1936 r. ¹²⁷⁾: zlewnie mleka, śmietanczarnie, maślarnie, serownie i bryndzarnie z wyjątkiem zakładów, trudniących się jedynie odsprzedażą spożywcom mleka i przetworów mleczarskich, nabytych z zakładów mleczarskich.

^{126a)} DU 72/39.

¹²⁷⁾ DU 272/36 — „Gazeta Polska“ w Nr. 246 z 8. 9. 1938 doniosła, że MR opracowało projekt zmian do ustawy o mleczarstwie z 1936 r. Zamierzone zmiany można podzielić na dwie grupy: do grupy 1-szej zaliczyć należy zmiany, polegające na wprowadzeniu drobnych poprawek i na ustaleniu form wyraźniejszych, uniemożliwiających różną interpretację przepisów ustawy; grupa 2-ga obejmuje zmiany o charakterze zasadniczym, a dotyczące kwestii powstawania nowych zakładów mleczarskich, pobierania opłat za nadzór nad zakładami mleczarskimi, obrotu przetworami mleczarskimi na rynku krajowym oraz sankcji karnych. Projekt zmian w ustawie mleczarskiej został przesłany przez MR do izb rolniczych i Związku Izb i Organizacji Rolniczych, celem zaopiniowania.

MR może w porozumieniu z MSW i MPH rozciągać przepisy tej ustawy także na inne jeszcze zakłady mleczarskie, jak i na odwrót jest władny wyłączać spod nich te z wyliczonych, których działalność opiera się wyłącznie na mleku z własnego gospodarstwa, w granicach, ustalonych w odnośnym rozporządzeniu wyłączającym. MR ustala wymagania, jakim powinny odpowiadać a) pomieszczenia i urządzenia zakładów mleczarskich, tudzież b) zawodowe przygotowanie technicznych kierowników. Zakład mleczarski powinien być najpóźniej w ciągu 7 dni od uruchomienia zgłoszony do rejestru, prowadzonego przez właściwą Izbę Rolniczą, która go wciągnie w razie posiadania przepisanych warunków. Osoba, zamierzająca założyć taki zakład, ma się zwrócić po wskazówki co do celowości jego założenia do IR, która wyda swoją opinię w ciągu 1 miesiąca. MR wydaje zasady prowadzenia zakładów mleczarskich. Nadzór nad nimi sprawują izby rolnicze. Organizację ocen przetworów mleczarskich i sposób badania oraz wielkość pobieranych próbek może ustalać w drodze rozporządzeń MR, któremu wolno ponadto w porozumieniu z MPH: a) oznaczać wymagania dla poszczególnych rodzajów przetworów mleczarskich, wywożonych za granicę i ustalać podział ich na typy (standarty), b) określać warunki ich wywozu za granicę (opakowanie, znakowanie, przechowywanie i przewóz), wreszcie c) stanowić, że do wywozu ich za granicę będą uprawnione tylko przedsiębiorstwa, wpisane do odpowiednich rejestrów. Nadzór nad wykonywaniem przepisów o wywozie przetworów mleczarskich za granicę sprawuje MR. Za kontrolę wywożonych przetworów mogą być pobierane opłaty w wysokości, ustalonej przez MR w porozumieniu z MPH.

9. Dekretem PRp. z 3. 12. 1935 r.¹²⁸⁾ uregulowano gospodarckę cukrową i buraczaną, a mianowicie MS wyznacza corocznie rozporządzeniem na czas od 1. 10. do 30. 9. następnego roku (okres kampanijny) ogólny kontyngent wewnętrzny, a z kontyngentów rejonowych ustala przydział dla poszczególnych cu-

¹²⁸⁾ DU 548/35, nadto DU 634/36, 640/38 i r. MR DU 659/38.

krowni, określa wewnętrzne ceny cukru i może ograniczyć wywóz cukru za granicę.

Osobno są uregulowane wyrób, przerób i sprzedaż sztucznych środków słodzących, jak sacharynol, glucyna, dulcyna^{128a)}).

10. Osoby prawne, obowiązane do prowadzenia ksiąg handlowych, sporządzają bilanse, zamknięcia rachunkowe (rachunek strat i zysków) oraz sprawozdania roczne według wydanych w tej mierze przepisów¹²⁹⁾.

11. Mogą być ze względu na wyjątkowe znaczenie pewnych obszarów wydawane dla przedsiębiorstw i zakładów, położonych na nich, szczególne postanowienia prawne. Za przykład służy r. PRp. z 1. 6. 1927, o popieraniu rozbudowy i rozwoju miasta i portu Gdyni¹³⁰⁾, zawierające szereg rozmaitych uprzywilejowanych ułatwień w zakresie podatkowym i kredytowym.

12. W obrocie międzynarodowym należy wymienić przede wszystkim, jako źródła prawa krajowego, prawo celne¹³¹⁾ i wydane na jego podstawie przepisy wykonawcze. Dużą jednak rolę odgrywają międzynarodowe umowy gospodarcze, traktaty handlowe oraz handlowo-nawigacyjne, oparte na t zw. klauzuli najwyższego uprzywilejowania. Istotę jej określa np. art. 6 polsko-francuskiego traktatu handlowego i nawigacyjnego, podpisanego w Paryżu 22. 5. 1937 r.¹³²⁾, w tych słowach:

„Postanowienia poprzedzających artykułów mieszczą w sobie udzielenie wzajemne traktowania na stopie kraju najbardziej uprzywilejowanego (*l'octroi réciproque du traitement de la nation la plus favorisée*).

W wyniku tego wszystkie korzyści i ułatwienia w zakresie spraw, omówionych we wspomnianych ar-

^{128a)} r. PRp. z 7. 10. 1927 DU 797/27, oraz r. MS DU 1008/27 i DU 55/39.

¹²⁹⁾ r. PRp. z 27. 10. 1933 DU 623/33.

¹³⁰⁾ DU 285/35, DU 15/36 i 190/37.

¹³¹⁾ r. PRp. z 27. 10. 1933 DU 610/33, DU 820/34, 385/35

¹³²⁾ r. PRp. z 25. 6. 1937 DU 423/37 — przytoczone według urzędowego tekstu, ogł. w DU.

tykułach, udzielone przez jedną z Wysokich Układających się Stron jakimukolwiek trzeciemu krajowi, będą zastosowane natychmiast w stosunku do drugiej Strony bez specjalnych żądań i warunków“.

Poza tym są dziś w zwyczaju t. zw. u m o w y k o m p e n s a c y j n e (rozrachunkowe). Naprzykład według art. 1 dodatkowego porozumienia do układu polsko-szwajcarskiego z 31. 12. 1936 r.¹³³⁾ wszystkie wierzytelności i długi, wynikające z dostawy towarów pochodzenia polskiego lub szwajcarskiego, ze świadczeń firm szwajcarskich lub polskich w obrocie uszlachetniającym i reparacyjnym oraz z innych jeszcze tam wymienionych tytułów, mogą być regulowane jedynie w drodze kompensacji. W tym celu oba rządy mogą wydać przepisy, że równowartość tych zobowiązań winna być wpłacona do instytucji, które zostaną wskazane w każdym z obu krajów.

W związku z zawieraniem umów międzynarodowych i kompensacyjnych stworzono dekretem PRp. z 3. 11. 1936 r.¹³⁴⁾ P o l s k i I n s t y t u t R o z r a c h u n k o w y w Warszawie, jako instytucję prawa publicznego, posiadającą osobowość prawną. Za jego zobowiązania gwarantuje Skarb Państwa. Należą do niego: a) czynności, związane z wykonywaniem umów rozrachunkowych w zakresie, ustalonym przez MPH, b) zawieranie na zlecenie MPH umów wykonawczych z zagranicznymi instytucjami co do techniki rozrachunkowej, c) czynności, wynikające z obrotu kompensacyjnego i rozrachunkowego według zleceń MPH, tudzież d) powierzone mu czynności w zakresie kontroli obrotu towarowego z zagranicą i Wolnym Miastem Gdańskiem.

Wreszcie różne s p e c j a l n e u m o w y m i ę d z y n a r o d o w e oddziałują na organizację i technikę obrotu między państwami, np. umowy, regulujące produkcję i zbyty cukru, o tranżycie, porozumienia celne itp. W pewnym stopniu wywierają na tę dziedzinę wpływ także różne inne jeszcze przepisy, jak np. dewizowe.

¹³³⁾ DU 245/37, DU 483/37.

¹³⁴⁾ DU 582/36, statut w r MPH i MS — DU 61/37

